

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA REGIONÁLNÍ A ENVIRONMENTÁLNÍ EKONOMIKY

Současná úloha průmyslových zón v České republice

Current Role of Industrial Zones in the Czech Republic

Student: Bc. Jiří Blažej

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Osvald Milerski, CSc.

Ostrava 2016

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra regionální a environmentální ekonomiky

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Jiří Blažej**
Studijní program: N6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6202T040 Regionální rozvoj
Téma: **Současná úloha průmyslových zón v České republice**
Current Role of Industrial Zones in the Czech Republic
Jazyk vypracování: čeština

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Úloha průmyslových zón v současné globalizované ekonomice
 3. Průmyslové zóny v České republice
 4. Rozdíly podpory budování průmyslových zón v České, Slovenské a Polské republice
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce
Seznam příloh
Přílohy

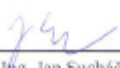
Seznam doporučené odborné literatury:

KADERÁBKOVÁ, Anna. *Růst, stabilita a konkurenceschopnost IV: Česká republika v globalizované a znalostní ekonomice*. Praha: Linde, 2008. 389 s. ISBN 978-8086 131-79-5.
SKOKAN, Karel. *Konkurenceschopnost, inovace a klastry v regionálním rozvoji*. Ostrava: Repronis, 2004. 159 s. ISBN 80-7329-059-6.
WOKOUN, René a Jozef TVRDOŇ. *Přímé zahraniční investice a regionální rozvoj*. Praha: Oeconomica, 2010. 203 s. ISBN 978-80-245-1736-0.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **RNDr. Osvald Milerský, CSc.**

Datum zadání: 20.11.2015
Datum odevzdání: 22.04.2016

doc. Ing. Jan Sucháček, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracoval samostatně.

V Ostravě dne 22. dubna 2016

A handwritten signature in blue ink, reading "Jiří Blahý", written over a horizontal dotted line.

jméno a příjmení studenta

Na tomto místě chci poděkovat RNDr. Osvaldu Milerskému, CSc., za vedení při psaní této diplomové práce.

Obsah

1	Úvod.....	4
2	Úloha průmyslových zón v současné globalizované ekonomice.....	6
2.1	Definice průmyslových zón a jejich organizace.....	6
2.2	Problematika průmyslových zón a jejich kategorizace	11
2.3	Lokalizační faktory pro rozvoj regionu	13
2.4	Význam přímých zahraničních investic v souvislosti s průmyslovými zónami.....	15
2.5	Přínosy průmyslových zón pro region.....	19
3	Koncepce a mechanismy budování průmyslových zón v ČR.....	22
3.1	Státní podpora rozvoje průmyslových zón	24
3.1.1	Program na podporu rozvoje průmyslových zón	25
3.1.2	Zákon o investičních pobídkách.....	26
3.1.3	Program na podporu podnikatelských nemovitostí a infrastruktury	29
3.1.4	Podpora ze strukturálních fondů EU	32
3.2	Problematika brownfields.....	32
3.2.1	Národní strategie regenerace brownfieldů	34
3.2.2	Kategorizace brownfields.....	36
3.3	Význam agentur při budování průmyslových zón.....	37
3.3.1	CzechInvest	37
3.3.2	Ministerstvo průmyslu a obchodu	39
3.3.3	Ministerstvo pro místní rozvoj	40
3.3.4	CzechTrade.....	40
4	Rozdíly podpory budování průmyslových zón v sousedních zemích.....	42
4.1	Průmyslové zóny v Polsku	43
4.1.1	Význam speciálních ekonomických zón v hospodářském rozvoji Polska.....	43
4.1.2	Systém pobídek a výhod pro firmy ve speciálních ekonomických zónách.....	47
4.2	Průmyslové zóny na Slovensku	48
4.3	Hodnocení efektivity přístupů budování zón na základě vybraných indikátorů	51
5	Závěr	62
	Seznam použité literatury.....	65
	Seznam zkratk	69

1 Úvod

V zemích, kde funguje systém tržního hospodářství, je ekonomický rozvoj úzce spojen s rostoucí konkurenceschopností. Pokračující proces globalizace společně s pokrokovými technologiemi otevírají zcela nové možnosti pro lokalizaci výroby jednotlivých podniků, na druhou stranu vytváří také větší tlak na schopnost regionů a podniků konkurovat mezi sebou. Podniky usilují o zisk, případně o úspory z lokalizace. V tomto ohledu roste význam průmyslových zón, které se snaží vytvářet ideální prostředí pro lokalizaci podnikatelské činnosti.

Průmyslové zóny ve zjednodušených podobách začaly vznikat již počátkem 20. století. V podmínkách střední a východní Evropy se však staly skutečným pojmem až na jeho konci. Hlavními důvody, proč státy začaly podporovat jejich vznik, byla potřeba průmyslové restrukturalizace, prosazení se na zahraničních trzích, získání výhod plynoucích z přílivu zahraničních investic, případně řešení nezaměstnanosti. Průmyslové zóny jsou důležitým prvkem rozvoje a ve spolupráci s dalšími institucemi zaměřenými na vzdělání, výzkum a vědu mají potenciál vytvořit rozvojový pól regionu. Je zřejmé, že v zájmu orgánů veřejné správy, místních vlád i veřejnosti je snaha rozvíjet regiony. Budování a rozvoj průmyslových zón, je v tomto ohledu účinným nástrojem, který pomáhá zlepšovat nejen hospodářský růst regionu, ale také životní úroveň jeho obyvatel. Základním prvkem jsou v této oblasti programy na podporu rozvoje průmyslových zón a s nimi do značné míry spojené systémy investičních pobídek a zvýhodnění pro investory.

Hlavním cílem práce je popsat a zhodnotit význam průmyslových zón pro Českou republiku a zároveň analyzovat přístupy k jejich zakládání. Hodnocení přístupu ČR bude provedeno na základě srovnání s přístupy uplatňovanými v Polsku a na Slovensku. V rámci tohoto cíle byla formulována hypotéza, že přístup k zakládání a obsazování průmyslových zón pomocí investičních pobídek je efektivním nástrojem rozvoje regionů.

Diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol. První kapitolou je úvod a poslední kapitolou závěr. Druhá kapitola diplomové práce je zaměřena na obecný význam průmyslových zón, na jejich vývoj v čase a na jejich přínosy pro regiony. Úvodní část se také zaměřuje na vymezení pojmů přímá zahraniční investice a brownfield. Dále jsou v této kapitole popsány základní lokalizační faktory rozvoje regionu. Uvedeny jsou také klasifikace průmyslových zón spolu s jejich specifiky. S problematikou průmyslových zón do určité míry souvisí problematika starých průmyslových areálů, které mají vliv na společnost, životní

prostředí a v neposlední řadě na lokalizaci investic v regionu, proto je problematika brownfields součástí této práce.

Třetí kapitola je podrobněji zaměřena na přístupy a nástroje uplatňované při budování průmyslových zón v České republice. Kapitola se věnuje vládním programům týkajících se vzniku průmyslových zón. V této kapitole je také blíže popsán systém investičních pobídek. Tato problematika je důležitá ve spojení se zahraničními investicemi zejména pro odvětví zpracovatelského průmyslu. Investiční pobídky jsou rovněž nástrojem podpory průmyslových zón. V závěru této kapitoly jsou stručně představeni významní aktéři pro budování průmyslových zón v České republice.

Závěrečná kapitola je zaměřena na přístupy uplatňované ve dvou sousedních státech a na rozdílnosti, které se v Polsku a na Slovensku vyskytují. Pro formování přístupů k zakládání průmyslových zón a vytváření podmínek pro příchod investorů byl důležitý ekonomický vývoj zejména v 90. letech minulého století, kdy všechny tři ekonomiky procházely transformací. Proces transformace je propojen jak s investičními pobídkami, tak s přílivem přímých zahraničních investic. Proto je stručný přehled tohoto procesu vhodnou součástí kapitoly. Popis počátečního stavu pomůže při zhodnocení výsledné úspěšnosti realizací jak programů na podporu budování průmyslových zón, tak poskytování vládních investičních stimulů a tím vytváření vhodného podnikatelského prostředí. Závěrečné hodnocení se opírá o ukazatele převážně sledující vývoj makroekonomických ukazatelů. Vzhledem k úrovni zkoumání se práce nebude zabývat konkrétními regiony, ale srovnání proběhne na národní úrovni. Výsledky tímto budou z podstaty věci do určité míry zkresleny.

Diplomová práce čerpá především z tištěné odborné literatury, která je vhodně doplněna o elektronické zdroje. Závěry vyslovené v této práci jsou formulovány na základě dostupné české a zahraniční literatury. Při srovnání vybraných ukazatelů, byla využita data převážně z elektronických zdrojů. Skladba použitých zdrojů závisí na zkoumané problematice, která je v čase proměnlivá, proto bylo zvoleno použití četných elektronických zdrojů, které jsou zpravidla aktuálnější. Základními metodickými postupy jsou analýza a syntéza, použité zejména v teoretické části. Při následném hodnocení je užita metoda komparace.

2 Úloha průmyslových zón v současné globalizované ekonomice

Po roce 1989 prošla národní ekonomika složitou transformací, která byla ovlivněna zásadními změnami nejen v oblasti politiky ale také v celé společnosti. Po 60 letém období kolektivního vlastnictví a centrálního plánování, byly obnoveny principy tržního hospodářství. Transformaci zde lze chápat ve dvou smyslech. Prvním jsou nezbytné procesy pro zachování existence průmyslových podniků v nových podmínkách tržního kapitalismu. Druhé pojetí transformace je chápáno jako snaha podniků o vytvoření anebo udržení konkurenceschopné pozice na globálním trhu. Obě pojetí jsou vzájemně úzce propojena.¹

V období po roce 2000 dochází k obnově a nárůstu v odvětvích průmyslové výroby a také zaměstnanosti. Prvotní restrukturalizační propady způsobené především rozsáhlou deindustrializací již odezněly a klíčovým faktorem pro průmyslový rozvoj se staly zahraniční investice. V období let 1999 – 2008 se průmyslová výroba zdvojnásobila. Tento růstový trend byl zpomalen až příchodem hospodářské krize. Postupem času a s ohledem na silné globalizační procesy roste na významu také spojování průmyslových podniků do globálních sítí, což jak se ukazuje, vede k posilování vzájemných vazeb mezi podniky, tvorbě větší přidané hodnoty nebo ke stimulaci inovačních aktivit.² Tato kapitola se bude dále podrobně zabývat průmyslovými zónami jako jedním ze základních podpůrných nástrojů pro posílení průmyslové výroby a zlepšení ekonomické výkonnosti a konkurenceschopnosti regionů.

2.1 Definice průmyslových zón a jejich organizace

První zmínky o oblastech, do kterých byly soustředěny hospodářské aktivity, sahají hluboko do historie. První evropská města začala používat své preferenční výhody pro rozvoj obchodu již v období středověku. V moderním světě jsou hospodářské zóny zakládány a podporovány, aby pomohly řešit specifické ekonomické problémy konkrétních regionů. Nejčastěji se jedná o zvýšení podnikatelské aktivity, posílení upadajících průmyslových regionů spojenou s restrukturalizací jejich ekonomiky, zvýšení zaměstnanosti, případně snížení nezaměstnanosti, zvýšení exportu a obecně o získávání prostředků do veřejných rozpočtů.

Průmyslová zóna je územím, které můžeme politicky, kulturně nebo sociálně definovat. Je to území, kde se vzájemně propojují odvětví průmyslové výroby nebo kde

¹ Koutský (2011)

² Koutský (2011)

existují vazby mezi jednotlivými podniky. V průmyslové zóně dosahuje ekonomická činnost, výstup, produkce, a také inovační aktivita výrazně vyšších hodnot, než jakých by bylo dosaženo v podmínkách panujících mimo průmyslovou zónu.³

Pojem zvláštní hospodářská zóna je pouze obecný. Jednotlivé zóny se nazývají podle charakteru jejich hlavní činnosti, avšak i toto označení není pro jejich obsahovou identifikaci zcela přesné. Hranice v pojmenování mezi jednotlivými hospodářskými zónami jsou tenké a do určité míry se překrývají. Rovněž označení oblasti jako průmyslová zóna nebo průmyslový park není přesně vymezeno, a proto je užívání těchto názvů subjektivní. V obecné rovině by rozdíl měl být v úrovni technické infrastruktury a celkové kvalitě a vybavenosti služeb i prostředí, tak že takzvané průmyslové parky jsou v tomto ohledu na vyšší úrovni než průmyslové zóny.

Mimo již zmíněné termíny je možné narazit také na pojem průmyslová čtvrť. Tento pojem lze definovat jako územní jednotku, vyznačující se společnou přítomností podniků a lidí, v konkrétní oblasti. Obvykle jde o části měst se starší průmyslovou zástavbou, kde jsou propojené plochy určené k bydlení a plochy pro výrobu do jednoho celku.

CzechInvest definuje průmyslovou zónu jako ucelené souvislé území, vymezené v územním plánu obce jako území již zastavěné nebo potenciálně zastavitelné objekty pro průmyslovou výrobu, obchod a služby. Se vznikem průmyslových zón bývá velice často spojen vznik také dalších institučních seskupení. Některé základní jsou popsány níže.

Vědeckotechnický park je institucí zaměřenou na oblast vědy, technologií a inovací. Vytváří podmínky pro rozvoj firem, zabezpečení přenosu technologií a motivuje k inovačnímu podnikání.⁴ Ve vyspělých ekonomikách jsou vědeckotechnické parky významným nástrojem pro urychlení transferu technologií z výzkumu do jejich užití v praxi. Důležitou je také funkce inkubační, tedy ochranná funkce pro malé a nově vzniklé inovační firmy, čímž je nepřímo také zajišťována zmíněná inovační funkce. Inkubační funkce je zabezpečována podnikatelskými inkubátory nebo business centry v rámci velkých vědeckotechnologických parků. Během posledních let vzniklo množství těchto parků a trend naznačuje, že by jejich rozvoj měl nadále pokračovat. Na jejich vznik přispívá Evropská Unie prostřednictvím svých fondů. Pro jejich fungování je stále více důležitá vzájemná identifikace a vztahy s ostatními parky i v rámci národní inovační struktury.⁵ Pro podrobnější popis významu vědeckotechnologických parků, je nutné jejich rozdělení na vědeckou a

³ Brenner (2000)

⁴ Dle Společnosti vědeckotechnických parků ČR

⁵ Heřman (2008)

technologickou část. Vědecké parky jsou souborem vědeckovýzkumných, projekčních, konstrukčních, výrobních a jiných organizací, podílejících se na výzkumu a vývoji a inovačním podnikání. Vědecké parky bývají zpravidla lokalizovány v blízkosti vysokých škol. V praxi jsou vědecké parky pojmenovávány podle převládající činnosti. Technologické parky se zaměřují na podporu zavádění nových technologií a na rozvoj v oblasti informačních a komunikačních technologií, biotechnologií, mikroelektroniky, environmentálních technologií, nových materiálů a dalších.

Další částí jsou podnikatelská inovační centra, která především slouží jako podnikatelské inkubátory a zároveň plní také inovační funkci. Pomoc malým inovačním firmám je poskytována ve formě stanovení výhodného nájemného v poskytovaných prostorách, poskytnutí zázemí a inženýrských sítí, jelikož tyto firmy si nejsou schopny samy zajistit svůj provoz z vlastních investic. Dále se zpravidla jedná o poradenskou pomoc na projektech, podporu spolupráce s dalšími firmami, poskytnutí kontaktů, pomoc při propagaci, právní poradenství a dalších.⁶ Vědeckotechnologické parky i podnikatelská centra jsou převážně zřizována a provozována regionálními a místními správními orgány. Nejčastěji se jedná o města a vysoké školy. Provoz bývá hrazen dotacemi z jejich zdrojů nebo vládou v rámci rozvoje podnikatelských aktivit ve stagnujících oblastech.⁷

Určení přesného počtu průmyslových zón je v podmínkách České republiky nesnadné, vzhledem k faktu, že neexistuje limit, který by přesně dokázal průmyslovou zónu vymezit. Agentura CzechInvest, spravující národní databázi podnikatelských nemovitostí, eviduje v roce 2016 přes 350 průmyslových zón, přes 250 průmyslových areálů a parků a přes 20 vědeckotechnologických parků.

Jako průmyslovou zónu označujeme komplex objektů průmyslové výroby a služeb s napojením na dopravní a technickou infrastrukturu a zároveň. Jednotlivé podniky a další objekty v zóně jsou zpravidla bez oplocených dvorů a mají mezi sebou alespoň malý podíl zeleně. Pohyb mezi objekty v zónách nebývá většinou omezen. Ve své podstatě průmyslové zóny nabízejí připravené výrobní haly nebo pozemky s napojením na dopravní i technickou infrastrukturu. Průmyslové zóny bývají nejčastěji obsazovány subjekty zaměřenými na zpracovatelský průmysl, obchod nebo služby. V průmyslových zónách se koncentrují funkce odborného charakteru a vznikají zde synergické efekty tím, že blízkost firem napomáhá jejich vzájemné podpoře v oblasti poradenství, výměny informací nebo navazování obchodních vztahů.

⁶ Heřman (2008)

⁷ www.prumyslove-zony.cz

Zakládání průmyslových zón je nutností pro podpoření ekonomického rozvoje měst a regionů v České republice. Zejména v posledních letech je tempo tvorby a obsazování průmyslových zón vysoké. Důvodem jsou známé pozitivní efekty pro podniky, plynoucí z jejich lokalizace v zónách s dalšími podniky. Pro region je pak přínosem tvorba nových pracovních míst a příliv investic. Zodpovědné instituce by měly být schopny odhadnout, kteří investoři budou mít zájem o lokalizaci svého podniku do konkrétní zóny podle, a to podle nastavení výhod pro jejich přilákání. Měl by tedy být brán ohled na to, jaká panuje v regionu situace, případně co je rozvojovým cílem regionu. Základním cílem je obvykle zlepšení situace na trhu práce vytvořením nových pracovních míst. Důležité jsou také související efekty jako například poptávka po produkci subdodavatelů a ostatních navazujících služeb. Iniciativa pro vznik, případně rozvoj průmyslové zóny většinou přichází obecně od zainteresovaných skupin v regionu, tedy od obyvatel a místní správy, kteří mají zájem z očekávaných výhod těžit.⁸ Lokální podmínky představují vstupní předpoklady pro vznik průmyslové oblasti. Vnitřní mechanismy, které způsobí růst konkrétního průmyslového odvětví, pak určují způsob, jakým se průmyslové zóny vyvíjejí.⁹

Místní aktéři, podílející se na vývoji průmyslových zón, jsou firmy, trh práce, trh kapitálu, akademické instituce a politici. Firmy sehrávají klíčovou roli, vzhledem k tomu, že jsou hlavním zdrojem ekonomické aktivity, což je pro samotnou průmyslovou zónu zásadní. Jedná se o firmy, které lokalizují svou výrobu přímo v zóně, a také o všechny ostatní podniky, které s nimi spolupracují jako subdodavatelé v jednom výrobním řetězci. Ke zvyšování konkurenceschopnosti a celkové výkonnosti podniků nejčastěji dochází více způsoby. Prvním je lepší přístup ke specializovaným dodavatelům, technologiím a informacím, který vede k rostoucí produktivitě. Druhým způsobem je vyšší inovační potenciál spolupracujících firem, pramenící z vysokého tlaku na inovace a přelévání znalostí mezi spolupracujícími podniky uvnitř průmyslové zóny.¹⁰ Je vhodné poznamenat, že k těmto efektům nemusí docházet pouze v rámci průmyslových zón nebo na základě vládních iniciativ. Podniky mohou samovolně navazovat úzké vztahy a to i na velkou vzdálenost. Podnikové sítě vznikají tam, kde jsou vzájemně závislé a propojené firmy. Do sítí je většinou zapojen malý počet účastníků a jejich smyslem je usnadnění výměny zkušeností a znalostí, sdílení nákladů, čerpání úspor z rozsahu a další.¹¹

⁸ www.prumyslove-zony.cz

⁹ Brenner (2000)

¹⁰ Pavelková (2009)

¹¹ Skokan (2004)

Dostupnost požadované pracovní síly je jedním z hlavních lokalizačních faktorů podniků. Zaměstnanci jsou poměrně imobilní v porovnání s jinými výrobními faktory a jejich lidský kapitál je rovněž často imobilní ve spojitosti s průmyslem a technologiemi. Proto je lokální trh práce se specifickou pracovní silou důležitou oblastí v problematice rozvoje průmyslových zón. Trh kapitálu je již globalizovaný a do jisté míry nesehrává již tak důležitou roli při rozvoji průmyslových aktivit. Na druhou stranu pro malé a začínající podniky je místní kapitálový trh stále důležitý. Dostupnost podnikatelů společně investujících do podniků (venture kapitál) a jejich investiční chování je pro tyto podniky velmi důležité, a tak i pro rozvoj zbytku regionu.

Univerzity a jiné instituce orientující se na odvětví vědy a výzkumu jsou často zmiňovány jako zásadní lokální aktéři rozvoje. Jejich význam je především ve dvou oblastech. Tyto instituce vytvářejí pracovní sílu, a vytvářejí tak lidský kapitál, který poté nachází uplatnění v konkrétních firmách. Druhým významem je jejich působení jako zdroj znalostí. Jsou tedy důležitým partnerem pro podniky ve smyslu vzájemné spolupráce.

Politické orgány jsou důležité, pro stanovení formálních institucí v regionu. Zástupci veřejného sektoru mají roli iniciátora a poskytovatele finančních zdrojů. Určují směr rozvoje a tím nepřímo celkovou atraktivitu regionu. Instituce v této sféře pracují na dosažení globálního cíle. Díky jejich většímu přehledu mohou rozhodovat s ohledem na širší souvislosti rozvoje než jednotlivé subjekty soukromého sektoru. Nevýhodou ovšem může být jejich neznalost určujících lokálních podmínek dotčených regionů. Vliv veřejné správy na kvalitu podnikatelského prostředí je mezi dalšími faktory spíše doplňkového charakteru. Zásadní je v tomto směru úloha městských úřadů. Ve spojitosti s dalšími specifickými faktory působícími na lokální a regionální úrovni však veřejná správa může vést ke vzniku synergických efektů a přinášet regionům podstatné konkurenční výhody.¹² Z politické iniciativy také mohou vznikat zmíněná školská a výzkumná zařízení a mohou ovlivňovat jejich pracovní zaměření. Politici jsou silným aktérem v lokálním systému, zejména díky jejich vlivu ve výše zmíněných oblastech. Při absenci některých z výše uvedených aktérů nebo při nedostatečné integraci některého z nich by nebylo možné očekávat žádoucí pozitivní efekty.

¹² Víturka (2010)

2.2 Problematika průmyslových zón a jejich kategorizace

Studium průmyslových zón, průmyslových klastrů, inovačních oblastí nebo regionálních inovačních systémů se zabývá otázkou, proč jsou některé oblasti a regiony úspěšné zatímco jiné nejsou. Přístupy ke zkoumání jsou obvykle dva. První z nich je zaměřen na případové studie regionů, které jsou hospodářsky úspěšné. Druhý, obecnější a více teoretický, je zaměřen na identifikaci okolností, které způsobují nebo podmiňují ekonomický úspěch v regionu. Pomocí těchto přístupů bylo identifikováno několik mechanismů a podmínek, které nejspíše mají odpovědnost nebo vliv na region. Je však nutné mít na paměti, že každá taková koncepce vychází ze zkoumání rozdílných místních systémů a zohledňuje tak specifické aspekty například v oblasti školství nebo ekonomického myšlení, které jsou na daném území běžné. Literatura se často zabývá porovnáním odlišných koncepcí a rozdílů jednotlivých zón nebo klastrů. Ty jsou však založeny na charakteristikách místních systémů, jako je velikost firem, vztahy mezi podniky nebo historická a kulturní specifika. Teoretické analýzy obecných přístupů a mechanismů vzniku průmyslových zón se často nevyskytují. Je neméně důležité pochopit, proč a kde průmyslové zóny vznikají s větším ohledem na procesy, které vedly k jejich založení a nebrat ohled pouze na specifika konkrétních zón.¹³ Dle studie „*Rozvoj podnikatelských parků – program pro ČR*“, která byla zpracována pro agenturu CzechInvest, byly definovány základní typy průmyslových zón.¹⁴ Tyto typy jsou charakteristické společnými znaky a parametry.

Místní průmyslová zóna

- nepříliš velký, dobře upravený pozemek, který je nenáročný pro zainvestování a nachází se v krajině bez ekologické zátěže;
- vyhovující dopravní a technická infrastruktura zajišťující dobrý přístup;
- napojení na adekvátní technickou infrastrukturu a komunikační technologie;
- co nejnižší náklady na stavbu a provoz;
- vhodně vytvořený propagační program a propagační materiály obsahující základní data nejen o samotné zóně, ale také o ekonomických a sociálních podmínkách v okolí;
- příznivé podnikatelské klima v komunitě a dobré doplňkové faktory (kvalita života, bydlení, pracovní síla, vzdělávací infrastruktura).

¹³ Brenner (2000)

¹⁴ DHV (2002)

Regionální průmyslová zóna, podnikatelský park regionálního významu

- rozloha území alespoň 25 ha s možností rozdělení na funkční segmenty o velikosti 1 - 5 ha;
- kvalitní terénní a sadové úpravy;
- část území plně zainvestovaná, zbytek snadno a nenákladně zainvestovatelný podle konkrétního plánu;
- optimálně vybaven budovami k pronájmu či koupi a s částmi předem určenými pro neprůmyslové nebo komerční využití;
- nacházející se v přibližné vzdálenosti 10 km od dálnice;
- blízkost obce s přibližně 40 000 obyvateli v dojížděkovém dosahu 45 minut;
- vysoce kvalitní dopravní napojení a technická infrastruktura;
- možnost napojení na železnici;
- v územním plánu určeno pro průmyslové využití.

Strategický firemní průmyslový park, podnikatelský park národního významu

- alespoň 200 ha rovinného nezastavěného pozemku s možností rozdělení na připravené další segmenty o velikosti 1 - 15 ha;
- minimálně jedna parcela o velikosti 25 ha se samostatným přístupem;
- část území plně zainvestovaná, zbytek snadno a nenákladně zainvestovatelný podle konkrétního plánu;
- 180 000 obyvatel v dojížděkové vzdálenosti 45 minut;
- vlastník, s vyřešenými vlastnickými vztahy včetně restitučních nároků;
- optimálně vybaven budovami k pronájmu či koupi a s částmi předem určenými pro neprůmyslové nebo komerční využití;
- v územním plánu vyznačeno pro průmyslové využití;
- bezprostředně přilehlý k dálnici;
- možnost napojení na železnici;
- marketingové materiály a webové stránky zajišťovány vlastním specializovaným týmem;
- zajištění kvalifikovaného řízení rozvoje a služeb investorům stanovené v plánu správy nemovitostí.

Jiné rozdělení může být provedeno podle předem stanovených kritérií. Například podle čtyř kritérií, kterými jsou: velikost a vlastnické poměry, napojení na technickou infrastrukturu, napojení na dopravní infrastrukturu a uživatelské stimuly a limity. Poté vzniká rozdělení na čtyři kategorie:

- Kategorie 1 - zóny s vysoce nadstandardními parametry pro uspokojení poptávky největších investorů (strategické průmyslové zóny).
- Kategorie 2 - zóny s nadstandardními parametry (zóny s nadregionálním významem).
- Kategorie 3 - regionálně významné zóny se standardními parametry.
- Kategorie 4 - zóny se závažnými nedostatky bránícími jejich aktivaci, avšak s dobrými předpoklady v případě jejich brzkého odstranění.¹⁵

2.3 Lokalizační faktory pro rozvoj regionu

Na území každého regionu působí určité faktory, které ovlivňují lokalizační rozhodování firem, ale také celou sídelní strukturu. K základním lokalizačním faktorům patří přírodní podmínky, dostupnost výrobních faktorů, dostupnost zdrojů a jejich rozmístění, přístup na trh, dopravní a technická infrastruktura, úroveň technického pokroku, přítomnost velkých a nadnárodních firem, úroveň veřejných služeb, příznivé podnikatelské prostředí, aglomerační efekty, přítomnost kvalifikované pracovní síly a úroveň veřejných služeb. V neposlední řadě jde o ostatní nehmotné lokalizační faktory. Podniky se lokalizují tak, aby rozdíl mezi jejich příjmy a mezi náklady závislými na lokalizaci byly co největší, tedy aby došlo k maximalizaci zisku. Samotná firma kontroluje faktory výrobní a prodejní. Mezi výrobní patří pracovní síla, pozemky, budovy, stroje, materiál a řízení firmy. K prodejním faktorům se řadí faktory spojené s trhem jako distribuce výrobků. S ohledem na podniky působící v okolí je nutné brát ohled ještě na další faktory, kterými jsou aglomerační efekty a infrastruktura. Tyto faktory nabývají na významu při lokalizaci v průmyslových zónách, kde jsou jednotlivé podniky ve vzájemné blízkosti.¹⁶

Rozhodování o umístění PZI je ovlivněno řadou faktorů. Na mikroekonomické úrovni jsou v popředí faktory jako kvalita lidských zdrojů, výzkum a vývoj. U lidských zdrojů je zohledňována jejich cena, kvalifikace a jazyková vybavenost. Rozvinuté odvětví vědy a výzkumu stimuluje podnikatelské aktivity v regionu. Na makroekonomické úrovni se zpravidla sledují faktory, ke kterým patří stabilita ekonomiky, kvalita infrastruktury,

¹⁵ Víturka, Halámek (2002)

¹⁶ Skokan (2004)

legislativa, investiční pobídky, případně míra korupce. V rámci ekonomické stability je důležitý především hrubý domácí produkt a míra nezaměstnanosti. Obecně platí, že pokud má HDP rostoucí tendenci, pak je oblast pro uplatnění výrobků nového investora vhodná. Nové investice pak pozitivně působí přímo na vývoj samotného HDP.

Pro transfer technologií bývají nejvíce atraktivní středně velká města díky dobré dostupnosti odbytového trhu a menšímu znečištění oproti velkým městům. Ve středně velkých městech se také nevyskytují negativní aglomerační efekty. V případě průmyslových investic jsou velmi významným faktorem aglomerační úspory. V této souvislosti hrají důležitou roli průmyslové zóny, kde se podniky koncentrují.¹⁷

Na lokalizaci investic můžeme pohlízet také z hlediska cílového sektoru ekonomiky. Obvykle platí, že investice do výroby se lokalizují do méně vyspělých regionů za účelem dosažení nákladových úspor. Investice do sektoru služeb, pro které je důležité prosazení na novém trhu, směřují více do metropolitních regionů, kde je vyšší tržní potenciál.

Nabídka průmyslových zón a možností pro realizaci investičních aktivit by měla být vyvážená a dostatečně široká, aby mohla pružně reagovat na požadavky investorů a na změny na trhu. Při přípravě a realizaci rozvojových strategií je důležité věnovat pozornost nejprve aktuálnímu stavu a poté možnostem jak vyhovět novým požadavkům vytváření podmínek pro další ekonomický rozvoj. Pro místní samosprávu je nejdůležitější začlenění PZI do svého ekonomického rozvoje. Obecná atraktivita průmyslové zóny je obvykle posuzována z hlediska její image, funkční kvality a technické kvality. Nabídka zón je pro investory široká, a proto by měla být v zájmu samospráv snaha vyhovět specifickým požadavkům. Pokud se nabídka lokalit v určitém regionu více odlišuje od poptávky na trhu nebo je-li méně přizpůsobivá, pak roste riziko neúspěchu při získávání investorů. Zároveň se tak vytváří další požadavky na zásahy veřejného sektoru. Ideální je nalezení kompromisu při vytváření podmínek, proto je zásadní jednání s investory a pochopení jejich obchodních záměrů pro následné docílení oboustranných výhod. Pro investora je při rozhodování klíčovým především nízké riziko a krátký čas. Kvalita a transparentnost podnikatelského prostředí je přímo úměrná kvalitě investora.¹⁸ Posledním trendem je soustřeďování příbuzných a podpůrných servisních firem do jednoho místa. Vznikají tak různé průmyslové zóny a podnikatelské parky, ve kterých se mohou koncentrovat subjekty všech fází výrobního procesu, tedy včetně podpůrných výrob a služeb.

¹⁷ Wokoun, Tvrdoň (2010)

¹⁸ DHV (2002)

Rozvinutá ekonomika v prostředí České republiky už neláká investory na nízké výrobní náklady nebo levnou pracovní sílu. Příliv PZI do ČR v posledních letech spíše stagnuje a převažují expanze stávajících investorů nad novými zahraničními investicemi, jejichž příchod komplikuje řada omezujících faktorů, zejména pak dlouhé povolovací procesy, vysoké poplatky za vynětí průmyslového pozemku ze zemědělského půdního fondu a dlouhé lhůty pro vydání víz zahraničním pracovníkům. Podle ředitele agentury CzechInvest je aktuální zaměřit se, mimo jiné, primárně na aktivity v zahraničí.¹⁹

V roce 2014 dosáhl meziroční nárůst počtu zprostředkovaných investičních projektů 60 % (celkem 147) a jejich souhrnná výše meziročně narostla o 50 %. Z porovnání s konkurenčními zeměmi Visegradské čtyřky vychází Česká republika nejlépe. Klíčovým faktorem pro získání a udržení zájmu investorů je celková snaha vlády a místní správy a jejich spolupráce na principu jednotné ekonomické diplomacie pro tvorbu investičně přívětivého prostředí. Zájem investorů tedy není motivován pouze výhodnějšími podmínkami regionální podpory. Investice a expanze již stávajících investorů měly v roce 85% převahu. Dochází ke dvojímu pozitivnímu efektu. Přímým efektem je příliv investic a vznik pracovních míst. Rozvoj těchto investorů vysílá signál do jejich domácí země, že ČR je lokalitou vhodnou pro investování a další rozvoj, tento efekt je nepřímý.²⁰

2.4 Význam přímých zahraničních investic v souvislosti s průmyslovými zónami

Předmětem zájmu ekonomických politik v celosvětovém měřítku se PZI staly na přelomu 70. a 80. let 20. století. Postupem času se vyvinuly do stavu, kdy jsou považovány za jeden ze základních ukazatelů výkonnosti národních ekonomik. Pro hostitelskou zemi je PZI vhodnou kombinací získání kapitálu a know-how, která je zároveň potřebná pro otevření cest na globální trh. Podmínkou vstupu zahraniční investice je stabilní socioekonomické prostředí, které je však jejím získáním dále rozvíjeno společně s podmínkami pro extenzivní rozvoj v dlouhodobém období.²¹

V 90. letech procházela Česká republika rozsáhlými změnami. Přijetí demokracie a změna ekonomického systému byly spojeny s potřebou zapojení se do globalizačních procesů. Bylo zřejmé, že ČR může mít prospěch z rozvoje nadnárodních společností. Cestou

¹⁹ CzechInvest (2015)

²⁰ Mládek (2014)

²¹ DHV (2002)

k dosažení bylo přilákání zahraničního investičního kapitálu. Zahraniční investice byly významnou součástí v transformačním procesu české ekonomiky. Vyskytoval se názor, že tehdejší podmínky jako geografická poloha, nízký zahraniční dluh, kvalifikovaná pracovní síla a další jsou dostatečně příznivé, aby se transformační procesy obešly bez výrazného přílivu zahraničního kapitálu. Pravdou je, že ČR měla díky těmto faktorům i díky vztahům se západními trhy o něco snadnější přístup na mezinárodní trh oproti jiným zemím východní Evropy.²² Souběžně s těmito procesy však započala snaha vlády na přilákání zahraničních investorů pomocí specifických nástrojů. Celý proces vyvrcholil přijetím zákona č. 72/2000 Sb. o investičních pobídkách, který definoval základní mechanismy podpory těchto investorů.

Nejen v prostředí ČR, ale obecně přináší problematika PZI do střetu dvě skupiny politických a ekonomických představitelů. Příznivci prohlubování hospodářské spolupráce pomocí obchodování na volném trhu vzdorují těm, co usilují o ochranu místního průmyslu bez zásahů nadnárodních společností. To, který přístup převládá, bývá podmíněno úrovní ekonomického rozvoje země. Rozvinuté země s propracovanými rozvojovými strategiemi příliv PZI podle jasně vymezených pravidel vítají. Pokud je hostitelská země sociálně, ekonomicky nebo jinak nestabilní, pak pro ni skutečně mohou PZI představovat jistou hrozbu. Pokud investice nejsou vhodně provázány s hostitelskou ekonomikou, pak mohou vést k narušení domácího trhu. Selektivnost investičních pobídek vede k nerovné soutěži, navíc samy investiční pobídky představují náklad a vytváří tlak na domácí rozpočty. Problém vzniká, když se investor rozhodne svůj zisk odvést do zahraničí nebo, pokud náhle přestěhuje celou svou výrobu se všemi důsledky. Z tohoto pohledu je hrozbou celková míra závislosti na zahraničních investorech.²³ Zastánci aktivní podpory zahraničních investorů jsou obvykle toho názoru, že PZI pozitivně ovlivňují vývoj nezaměstnanosti. Tato souvislost, však v podmínkách České republiky zatím nebyla potvrzena. Vztah existuje mezi PZI a nabídkou volných pracovních míst. Důvodem je to, že investor často není schopen nalézt na lokálním trhu práce vhodné zájemce, a proto raději místa obsazují cizinci, kteří buď splňují kvalifikační požadavky, nebo jsou ochotni pracovat za nižší mzdu. Může tak dojít k situaci, kdy investiční pobídky jedné země pomáhají řešit problém nezaměstnanosti země jiné.²⁴

Podcenění významu PZI by ovšem bylo nesprávné. Postupný vývoj ukázal, že PZI pomáhají usnadnit prudkým změnám v ekonomice. Navíc nutí domácí firmy ke zlepšení vlastních výkonů, pokud chtějí obstát v konkurenci globálního trhu. V současnosti patří úloha

²² Březinová (2004)

²³ DHV (2002)

²⁴ Zamrazilová (2007)

přímých zahraničních investic k nejdiskutovanějším oblastem ekonomického rozvoje na národní i regionální úrovni a jsou považovány za jednu z nejúčinnějších. PZI se týkají nejčastěji velkých nadnárodních společností, pro které je důležité využití a rozšíření stavu domácích technologických aktiv buď formou spojení se zahraničním partnerem, nebo přenosem své činnosti do cizí země. Tyto investice pomáhají hostitelské zemi se začleněním do globální ekonomiky a jsou tak předpokladem zvýšení produktivity práce i exportní výkonnosti. Cílená tvorba podmínek pro lákání PZI za účelem dosažení hospodářského rozvoje regionů má tedy své zastánce i odpůrce. Nelze tvrdit, zdali jsou samy o sobě pozitivní nebo negativní, ale vždy je nutné jejich použití s rozvahou. Postupem času se osvědčilo jejich systematické a programové využívání spolu s interaktivním přístupem. Hlavními motivy pro investování v zahraničí jsou:

- hledání nových trhů,
- snaha o dosažení vyšší efektivity pomocí přeshraniční relokační činnosti
- využití specifických lokálních výhod.

Mezi tyto výhody patří nejčastěji nižší ceny práce, případně nižší dopravní, energetické nebo jiné náklady. Na druhou stranu může dojít ke zvýšení transakčních nákladů. PZI by obvykle měly směřovat do těch průmyslových odvětví, kde je možné vylepšit komparativní výhodu dané země. Jedná se o odvětví náročnější na vědu a výzkum a s požadavky na specifické znalosti. Následný dopad investic závisí na míře liberalizace a na konkurenceschopnosti. Zahraniční podniky obvykle dosahují větší produktivity a také více investují v porovnání s domácími firmami. Dosahují také vyšší přidané hodnoty na zaměstnance a vyplácejí vyšší mzdy.²⁵ Současný rostoucí význam PZI povzbuzuje vznik a zlepšování úrovně podnikatelských a jiných rozvojových zón a VT parků, aby se mohly uplatnit jako forma lokální pobídky. Pro Českou republiku jsou v tomto ohledu konkurenty její sousední státy. Na základě zmíněných historických událostí pak jsou přímými konkurenty Polsko a Slovensko, země s podobnou výchozí pozicí na začátku 90. let.

Za přímou zahraniční investici se považuje investice za účelem zisku trvalé účasti v ekonomickém subjektu jiné ekonomiky, než je pro investora domácí. Přímá investice zahrnuje také veškeré kapitálové transakce, které následují po prvotní investici. Vztahy jednotlivých složek PZI upřesňuje ČNB, jak je znázorněno pomocí následující rovnice.

$$\text{Přímá investice} = \text{základní kapitál} + \text{reinvestovaný zisk} + \text{ostatní kapitál}$$

²⁵ Březinová (2004)

Jako PZI se nepovažuje pouze společnost, kde je investor úplným nebo většinovým vlastníkem. Jako přímá zahraniční investice je považována každá, kde míra zahraničního kapitálu dosahuje minimálně 10 %. V České republice dále rozlišujeme investice podle míry kontroly zahraničního vlastníka na podniky pod zahraniční kontrolou, kde podíl investora přesahuje 50 % a podnik s menšinovým zahraničním podílem, kde je podíl mezi 10 - 50 %.²⁶

Přímé zahraniční investice otevírají nové možnosti oboustranně výhodné spolupráce mezi domácími a zahraničními společnostmi. Domácí firmy nabízejí práci a znalost místního ekonomického prostředí. Zahraniční investoři poskytují nezbytný kapitál a nové technologie. Základní rozdělení zahraničních investic je na portfoliové a přímé. Portfolio investice jsou čistě prostředkem k dosažení výnosu, investor jimi nezíská možnost kontroly nad subjektem. Přímé investice se rovněž provádějí za účelem dosažení zisku, ale navíc také vedou k vytvoření nebo rozšíření dlouhodobých vztahů mezi investorem a konkrétním podnikem společně se získáním určité míry kontroly nad podnikem. To jakou míru kontroly nad podnikem investor získá je jedním ze základních hledisek k rozlišení PZI. Pokud má investor 10 – 50% podíl na základním kapitálu, jedná se o podnik s menšinovým zahraničním podílem. Pokud vlastní investor více než 50% podíl, jde o podnik pod zahraniční kontrolou.²⁷

Vstup zahraničního investora může nastat třemi základními způsoby. První formou investice je vytvoření nového subjektu zcela podle představ investora. Výstavba výrobního závodu se pak uskutečňuje na zelené louce. Kapitálový vstup do již existujícího subjektu je označován jako fúze nebo akvizice je druhým způsobem. Třetí způsob je specifickou formou fúze nebo akvizice. Jde o privatizaci spojenou s následnou restrukturalizací. V tomto případě bývá investice označována jako na území brownfieldu neboli na hnědé louce.

Podíl přímých zahraničních investic na dobrém stavu české ekonomiky je nezpochybnitelný. Jejich významná role ve tvorbě tržního ekonomického systému stála za rozvojem průmyslových odvětví a zlepšující se výkonností národního exportu. Vstupem zahraničních firem na český trh nebo přesněji vstupem českých firem na trh globální vznikl značný tlak na zajištění konkurenceschopnosti domácích podniků. Tento jev je možno brát pozitivně i negativně. V krátkém období dochází k postupnému pročištění trhu o podniky neschopné přežít ve vyšší konkurenci. Tento efekt přispívá k výkonnosti a flexibilitě ekonomiky a je jednoznačně pozitivní. Pokud domácí firmy opouštějí trh i nadále, jedná se již o negativní vytěšňovací efekt. Příchod zejména velkých zahraničních společností může vést k vytlačení domácích, které například pouze kvůli své menší velikosti nemají dostatečnou

²⁶ Wokoun, Tvrdoň (2010)

²⁷ Wokoun, Tvrdoň (2010)

tržní sílu vzdorovat. Pokud by vláda hostitelské země nepřijala určitá regulační opatření, mohou se rozvíjet nekalé praktiky velkých firem, které například povedou až ke zničení celého domácího průmyslu.

Jinou hrozbou je vznik duální ekonomiky. Jedná se o stav, kdy domácí podniky nejsou z trhu zcela vytlačeny, ale za zahraničními zaostávají. V krátkém období jsou rozdíly mezi domácími a zahraničními podniky snadno odůvodnitelné. Pokud však domácí firmy dlouhodobě nejsou schopny přijmout moderní technologie a postupy a navázat tak spolupráci s progresivními zahraničními podniky, vzniká problém pro hostitelskou zemi, protože potenciál zahraniční investice pak není dostatečně využit. Je potřebné, aby absorpční kapacita technologií u domácích podniků nebyla příliš malá a technologická úroveň mezi domácími a zahraničními podniky příliš velká. Pomocí vědy, výzkumu a vzdělávání je možné na tyto faktory působit.²⁸

2.5 Přínosy průmyslových zón pro region

Při definování cílů, které má zvýhodněná hospodářská zóna, jako politický nástroj splnit, má zásadní význam úroveň ekonomického rozvoje země, která ji zakládá. Hledisko se dělí na země rozvojové a rozvinuté. V případě rozvojových zemí je nejdůležitější aspekt makroekonomický - zóny zde primárně slouží hospodářskému rozvoji. Další aspekty, jsou většinou druhořadého významu. Ve vysoce rozvinutých zemích mají PZ sloužit určitému účelu, jakým je například podpora specifických oblastí nebo rozvoj vyspělých technologických odvětví.²⁹

Průmyslové zóny tedy při svém správném fungování ve výsledku přináší regionu růst konkurenceschopnosti a zvyšování blahobytu. Jednotlivé regiony mezi sebou do jisté míry soupeří v tvorbě, přitahování, udržení a podpoře ekonomických subjektů – podniků a obyvatel. Tyto subjekty pak v regionu svou prací vytváří bohatství. Je nutné poznamenat, že konkurenceschopnost regionu není prostým součtem konkurenceschopností firem v tomto regionu umístěných. Na regionální konkurenceschopnost mají vliv také ostatní instituce, které mohou zabezpečovat veřejnou správu a podpůrné služby. Pro region je konkurenceschopnost schopností produkovat výrobky a služby, které obstojí v konkurenci mezinárodního trhu, při současném zajištění trvale vysokých příjmů pro jeho obyvatele. Klíčovou roli sehraává růst

²⁸ Zamrazilová (2007)

²⁹ Badzylo, Smetkowski (2000)

produktivity, který je podmíněn technologickým rozvojem, investicemi, lidským kapitálem, infrastrukturou, využíváním zdrojů a také organizací a řízením výroby.

V období globalizace je konkurenceschopnost primárním cílem rozvojových aktivit a strategií na všech úrovních ve většině vyspělých států na světě. Příčinou jejího růstu je větší produktivita a důsledkem pak vyšší životní úroveň a zaměstnanost obyvatelstva. Roste význam míst, kde dochází k ekonomickým procesům, jelikož podmiňují vznik synergických efektů. To je významným důvodem pro tvorbu průmyslových zón. Při poklesu konkurenceschopnosti nehrozí regionu zánik, jak by tomu bylo v případě podniku, ale dochází ke zhoršení podmínek pro život jeho obyvatel.³⁰

Ambroziak (2009) používá rozdělení výhod plynoucích z vytváření zvýhodněných hospodářských zón na statické a dynamické. Mezi statické výhody zařazuje následující:

- přímá tvorba nových pracovních míst a generace důchodů,
- větší diverzifikaci a růst hodnoty vývozu,
- zvýšení výnosů z mezinárodního obchodu,
- příliv přímých zahraničních investic,
- rozpočtové příjmy z poplatků a daní.

Dynamické účinky, jsou pro vývoj v dlouhodobém horizontu mnohem důležitější. Někdy jsou označovány jako výhody externí. Patří k nim:

- tvorba nových pracovních míst ve firmách v blízkosti PZ,
- zvyšování kvalifikace pracovní síly,
- nová pracovní místa, a to i pro ženy,
- transfer technologií,
- přenos osvědčených postupů řízení a výroby,
- regionální rozvoj.

Je třeba poznamenat, že se mohou vyskytovat určité tendence při vyhodnocení účinků zón. Očekávání ohledně přílivu zahraničních investic, jsou většinou nadhodnocena, zatímco různé náklady zajištění řádného fungování v zóně, včetně odpovídající infrastruktury, bývají podceňovány. Při provádění CBA průmyslové zóny by mohl být zohledněn například účinek nevytvoření zóny. Průzkum by poté měl zachytit čistý vliv fungování zóny, protože k přílivu investic i nových investic a vzniku pracovních míst dochází také bez ohledu na existenci zóny. Na druhou stranu, ne příliš velké efekty jejich fungování mohou být důsledkem ekonomických cyklů. Dále by mohl být brán zřetel na rozdělování přínosů plynoucích

³⁰ Skokan (2004)

z existence průmyslové zóny. Některé efekty, jako je například vznik nových pracovních míst, jsou jistě přínosem pro společnost a hostitelskou zemi. V případě obchodu účinky pro hostitelskou zemi nejsou tak zřejmé, neboť zisky z vývozu zboží vyrobeného v zónách nemusí zůstat na místě, ale mohou být převedeny. Tyto skutečnosti mohou být velice obtížně měřitelné. Účinek zóny na region, však mohou výraznou měrou ovlivnit.³¹

³¹ Ambroziak (2009)

3 Koncepce a mechanismy budování průmyslových zón v ČR

Průmyslové zóny vznikají v zásadě dvěma způsoby. Soukromý subjekt se může rozhodnout vybudovat vhodnou podnikatelskou infrastrukturu podle situace na trhu za účelem dosažení svého zisku. Veřejné korporace jako jsou obce, kraje nebo stát tak činí za účelem naplnění cílů své politiky. Tento význam bývá hlubší a zahrnuje například řešení regionálních problémů. Průmyslové zóny jsou pak nástrojem k oživení starých průmyslových regionů, růstu ekonomického potenciálu, vytvoření pracovních příležitostí, posílení exportu nebo umístění progresivních odvětví. Pro dosažení stanovených cílů je možné poskytovat na jejich výstavbu veřejnou podporu. Podpora může být poskytována konkrétní firmě nebo firmám, které vstoupí do průmyslové zóny, ale jen pokud jsou dopředu známy. V opačném případě je poskytována podpora místními orgány například formou zvýhodněné ceny za pozemek pro jednotlivé investory. Smyslem poskytování podpory je minimalizace rozdílu mezi cenou samotného pozemku a náklady na jeho technickou přípravu pro zahájení výroby. Formou podpory může být v tomto případě přímá dotace, dotace na hrazení bankovních úroků nebo nenávratná půjčka. V širším smyslu je podporou pro průmyslové zóny také výstavba nebo rekonstrukce objektů vhodných pro vytvoření technologických center nebo center služeb za účelem vytvoření nabídky pracovních pozic v oborech s vysokou přidanou hodnotou. Nakonec důležitým prvkem je také zajištění chodu a správného fungování zóny po jejím vybudování a obsazení. Starostí managementu průmyslové zóny je nejen zmíněné zajištění zázemí pro investory, ale především zajištění výnosu ze zainvestovaných prostředků do vybudování zóny, případně tvorba plánů pro její další rozvoj.³²

Za účelem podpory obsazování průmyslových zón byl spuštěn program „*Podpora rozvoje průmyslových zón*“, který realizoval CzechInvest v letech 1998 – 2005. Tento program se zaměřoval na rozvoj lidských zdrojů a marketingové aktivity v rámci průmyslových zón. Cílem bylo zvyšování znalostí a odbornosti manažerů v oblastech ekonomického rozvoje, strategického plánování a inženýrské přípravy. Manažer průmyslové zóny je kontaktní osobou pro potenciální investory, jehož úkolem je organizace návštěv, zabezpečování dat a informací a příprava propagačních materiálů. K zajištění profesionální správy a rozvoje průmyslové zóny a její prezentaci slouží komplexní studijní a akreditační program „*Akreditace průmyslových zón*“. Dostatečně propracovaná oblast managementu

³² Wokoun (2008)

znamená výhodu průmyslové zóny při realizaci investičních záměrů. Jde o pozitivní znak pro investory o připravenosti a kvalitě následného servisu.³³

V letech 1998 - 2008 bylo státem proinvestováno 8,9 miliard Kč, do výstavby a zařízení celkového počtu 103 průmyslových zón. Pro investory tím bylo připraveno 3129 ha plochy, ze kterých se zatím obsadilo přibližně 70 %. Tyto hodnoty odpovídají celkovému počtu 520 investorů, 119 000 nových pracovních míst.³⁴

V prostředí Evropské unie je průmyslová politika rámcem pro rozvoj průmyslu a navazujících služeb na úrovni členského státu. Rozvoj průmyslu pozitivně ovlivňuje výkon celého národního hospodářství a zvyšuje jeho potenciál. Rostoucí poptávka stimuluje inovační aktivity a využití nových technologií. Obecně se průmyslová politika více zaměřuje na regiony strukturálně postižené nebo jinak zasažené poklesem poptávky. Průmyslová politika je záležitostí plně v kompetenci národních vlád členských států EU, která stanovuje jen rámcové podmínky. Národní přístupy však je potřeba s těmito podmínkami koordinovat v nejvyšší možné míře.

Pro Českou republiku je nejvýznamnějším odvětvím zpracovatelský průmysl. V období ekonomické transformace, při zvýšení orientace na sektor služeb, se jeho podíl na tvorbě hrubé přidané hodnoty snížil. Struktura tvorby HPH se přiblížila stavu stabilizovaných průmyslových ekonomik západní Evropy. Stále je však podíl průmyslu na její tvorbě v ČR nad průměrem EU. Struktura zahraničního obchodu s průmyslovými výrobky se mění ve prospěch výrobků s vyšším stupněm zpracování. Tomuto trendu přispívají přímé zahraniční investice v konkrétních odvětvích. Podniky pod zahraniční kontrolou většinou dosahují vyšší produktivity práce než je běžné v hostitelské zemi. Odvětví zpracovatelského průmyslu má majoritní podíl na zaměstnanosti i tržbách a je základem exportu a konkurenceschopnosti české ekonomiky. Příznivé podnikatelské prostředí je tvořeno vhodnou kombinací velkých firem a malých a středních podniků. V průmyslu se do budoucna dá očekávat další růst zaměstnanosti jen v nejdynamičtějším odvětvích. Nejvyšší podíl na tvorbě pracovních míst již přebral sektor služeb.³⁵

Průmyslové aktivity jsou na území státu obvykle soustředěny v několika málo oblastech, které pak mají významný vliv na ekonomickou i sociální strukturu konkrétních regionů nebo v daném kraji a jsou určující i pro tvorbu meziregionálních vazeb. Tato koncentrace znalostí, firem, institucí i zákazníků pak vede k tomu, že právě ony regiony jsou

³³ www.prumyslove-zony.cz

³⁴ www.prumyslove-zony.cz

³⁵ Wokoun (2008)

nositeli celé národní konkurenceschopnosti.³⁶ Koncentrace se děje i z hlediska výrobních oborů. Celkově je přibližně 66 % průmyslové produkce koncentrováno do 25 % počtu obcí s rozšířenou působností. Provázanost ekonomického rozvoje a řešení konkrétních regionálních problémů je důležitým aspektem, který by měl být zohledněn při tvorbě průmyslové politiky. Pozornost by měla být věnována zejména analýze rizik dalšího rozvoje průmyslových aktivit v regionu.

3.1 Státní podpora rozvoje průmyslových zón

Průmyslové zóny cílí na zahraniční investory. Základním nástrojem podporujícím jejich příchod jsou investiční pobídky. V této kapitole budou popsány základní programy, které slouží k jejich udělování koncovým subjektům. Nejběžnější formou pobídek jsou slevy na dani z příjmů, přímá podpora vzniku pracovních míst, příspěvky na rekvalifikaci, zvýhodněné poskytnutí pozemků a zajištění infrastruktury. Poskytování podpory směřovalo primárně k investicím v odvětví zpracovatelského průmyslu. Mezi lety 1993 – 2010 získalo toto odvětví 94 % objemu celkových investic. Novým trendem je podpora technologických center a center strategických služeb, tedy projektů náročnějších na znalosti a s vyšší přidanou hodnotou.³⁷

Oblast investičních pobídek je politicky citlivým tématem, které je ovlivněno i jistou mediální pozorností. Je nutné si uvědomit, že podporu investic v určité formě poskytuje téměř každý stát. Úlohu hlavního aktéra v oblasti poskytování investičních pobídek na národní úrovni zastává Ministerstvo průmyslu a obchodu. V oblasti hodnocení a doporučení spolupracuje také s Ministerstvem práce a sociálních věcí a Ministerstvem životního prostředí. V rámci procesu poskytování pobídek je významné působení podpůrných institucí, nejznámější z nich je agentura CzechInvest.

Evropská Unie k problematice poskytování veřejné podpory vydala svá Pravidla pro národní a regionální podporu č. 98/C 74/06. Pravidla posuzují slučitelnost národních forem podpory se společným evropským trhem a vymezují regiony znevýhodněné nebo jinak zaostalé, kam by měla podpora primárně směřovat. Daňové úlevy jsou podle Pravidel problematickou formou veřejné podpory, vzhledem k tomu, že byly Komisí označeny za určitých okolností jako nepřipustné.³⁸ Je pravdou, že poskytování podpory může vést

³⁶ Víturka (2010)

³⁷ Koutský (2011)

³⁸ Kincl (2003)

k narušení hospodářské soutěže. Vyjádření dopadů u konkrétních případů je však velice obtížně proveditelné. Velkou výhodou daňových úlev je, že nepředstavují přímou zátěž rozpočtů poskytovatelů. Nepřímou zátěží je absence daňových příjmů v budoucnu. V celoevropském kontextu se proto mohou daňové úlevy jevit o něco lépe než dotace, vzhledem k omezeným rozpočtovým možnostem méně vyspělých států EU. Na druhou stranu je obava EU podložena hrozbou poskytování daňových úlev v neomezené výši a v neomezeném časovém období, které by vlivem určitých okolností mohlo nastat v některé z členských zemí. České republiky se to zatím netýká.³⁹

3.1.1 Program na podporu rozvoje průmyslových zón

Státem řízená podpora rozvoje průmyslových aktivit na území ČR se začala formovat na konci 90. let 20. století. Česká ekonomika se dostávala do recese a bylo potřeba restrukturalizovat průmysl a řešit problém vzrůstající nezaměstnanosti. V roce 1998 byl zaveden vládní systém investičních pobídek pro zvýšení konkurenceschopnosti v průmyslu. Systém investičních pobídek byl poté dále rozvíjen ve vládních usneseních č. 844/98, č. 298/98 a č. 544/99. K vytvoření uceleného systému investičních pobídek došlo poté, co v roce 2000 vstoupil v platnost zákon č. 72/2000 Sb., o investičních pobídkách. Státní podpora následně zahájila prudký rozvoj přípravy průmyslových zón. Pobídkový systém původně cílil zejména na čistě výrobní aktivity.⁴⁰ Realizace a organizace podpory byla v kompetenci ministerstva průmyslu a obchodu a agentury CzechInvest. V rámci tohoto systému došlo k přijetí dvou podpůrných programů. Prvním z nich byl program podpory subdodavatelů a druhým program na podporu rozvoje průmyslových zón. Druhý jmenovaný byl v platnosti v letech 1998 – 2005 a jeho cílem bylo poskytování podpory obcím pro zajištění investiční přípravy území pro investory formou pobídkových a rozvojových projektů. Program obsahoval čtyři podprogramy:

- Příprava průmyslových zón,
- Regenerace nevyužívaných průmyslových areálů – tzv. brownfields,
- Výstavba a rekonstrukce nájemních objektů
- Akreditace průmyslových zón – zvyšování konkurenceschopnosti průmyslových zón.

Během období platnosti tohoto programu bylo podpořeno 92 průmyslových zón. Na programové aktivity bylo celkem vynaloženo přes 10 mld. Kč společně ze státního rozpočtu a

³⁹ Kincl (2003)

⁴⁰ DHV (2002)

z rozpočtů obcí. V roce 2002 se změnil charakter poskytování dotací. Pozornost se přesunula od plošné podpory výstavby na financování velkých strategických zón a na investiční projekty s vyšší přidanou hodnotou. Program pomohl k vybudování 2131 ha ploch, kde umístilo své výroby 357 firem.⁴¹ V roce 2006 vstoupil v platnost Program na podporu podnikatelských nemovitostí a infrastruktury, který na předchozí program navazoval.

Provádění podpůrných aktivit a realizace programů byla významným nástrojem regionální podpory rozvoje regionů v období ekonomické transformace. Je důležité upozornit, že celkové hodnocení nemusí mít dostatečnou vypovídající hodnotu, vzhledem k povaze problematiky. Vhodnější je sledovat dopady jednotlivých průmyslových zón samostatně. Na základě výsledků několika odborných studií, zabývajících se podrobně dopady průmyslových zón na regionální rozvoj lze konstatovat, že převládá jejich pozitivní vliv.⁴²

3.1.2 Zákon o investičních pobídkách

Zákon č. 72/2000 Sb. definuje pravidla pro udělování podpory formou investičních pobídek. Žadatelem může být česká i zahraniční právnická nebo fyzická osoba, která provozuje podnikatelskou činnost. Příjemcem pobídky pak může být pouze právnická osoba, která sídlí na území České republiky. Podporovanými oblastmi jsou zpracovatelský průmysl, technologická centra a centra strategických služeb. Pro tyto oblasti platí stejné podmínky k získání pobídky:

- zahájení investiční akce až po předložení záměru CzechInvestu,
- splnění podmínek do 3 let od udělení investičních pobídek,
- zachování majetku a pracovních míst po celou dobu čerpání pobídek, nejméně však 5 let.

Formy investičních pobídek jsou stejné pro všechny tři oblasti:

- sleva na dani z příjmů právnických osob na 10 let,
- hmotná podpora vytváření nových pracovních míst až do výše 200 tis. Kč,
- hmotná podpora rekvalifikace nebo školení nových zaměstnanců až do výše 35 % ze školicích nákladů,
- převod technicky vybaveného území za zvýhodněnou cenu,
- převod pozemků,

⁴¹ Viturka (2010)

⁴² Koutský (2011)

- osvobození od daně z nemovitostí na 5 let – pouze ve zvýhodněných průmyslových zónách,
- hmotná podpora na pořízení majetku – pouze pro strategickou investiční akci.⁴³

Podle aktualizované verze z roku 2007 nabízel program následující investiční pobídky:

- úplná sleva na dani z příjmů právnických osob až po dobu 5 let v případě vzniku nové společnosti nebo výstavby nového závodu,
- částečná sleva na dani z příjmů až po dobu 5 let v případě rozšíření či modernizace stávajících výrobních kapacit,
- hmotná podpora vytvářených pracovních míst ve výši 50 tis. Kč na jedno nové pracovní místo v regionech nejvíce postižených nezaměstnaností,
- hmotná podpora na školení a rekvalifikace ve výši 25 % nákladů na školení a rekvalifikace v regionech nejvíce postižených nezaměstnaností.

Podmínky jsou specifické pouze v případě investičních akcí. U zpracovatelského průmyslu musí být investice do majetku v minimální výši 50-100 mil. Kč, do strojního zařízení 25-50 mil. Kč a musí vytvořit nejméně 20 pracovních míst. V oblasti technologických center musí být investice do majetku v minimální výši 10 mil. Kč (200 mil. Kč v případě strategických investičních akcí), do strojního zařízení 10 mil. Kč (100 mil. Kč v případě strategických investičních akcí) a musí vytvořit nejméně 20 pracovních míst (100 v případě strategických investičních akcí). Specifickou podmínkou center strategických služeb je mezinárodní přesah jejich služeb. Poskytované služby musí vedle ČR zasáhnout území ještě dvou dalších států.

Poslední úprava tohoto zákona z roku 2015 byla zaměřena na odstranění omezujících faktorů v získávání pobídek. Došlo ke zvýšení počtu regionů, pro které je poskytována hmotná podpora. Dále vznikl institut zvýhodněných průmyslových zón, které nabízejí podle novely tohoto zákona ještě výhodnější podmínky pro investory. Příkladem je vyšší hmotná podpora na jedno nově vytvořené pracovní místo až do výše 300 000 Kč nebo osvobození od daně z nemovitých věcí na 5 let. I tyto zvýhodněné pobídky však nemohou překročit maximální výši regionální podpory.⁴⁴

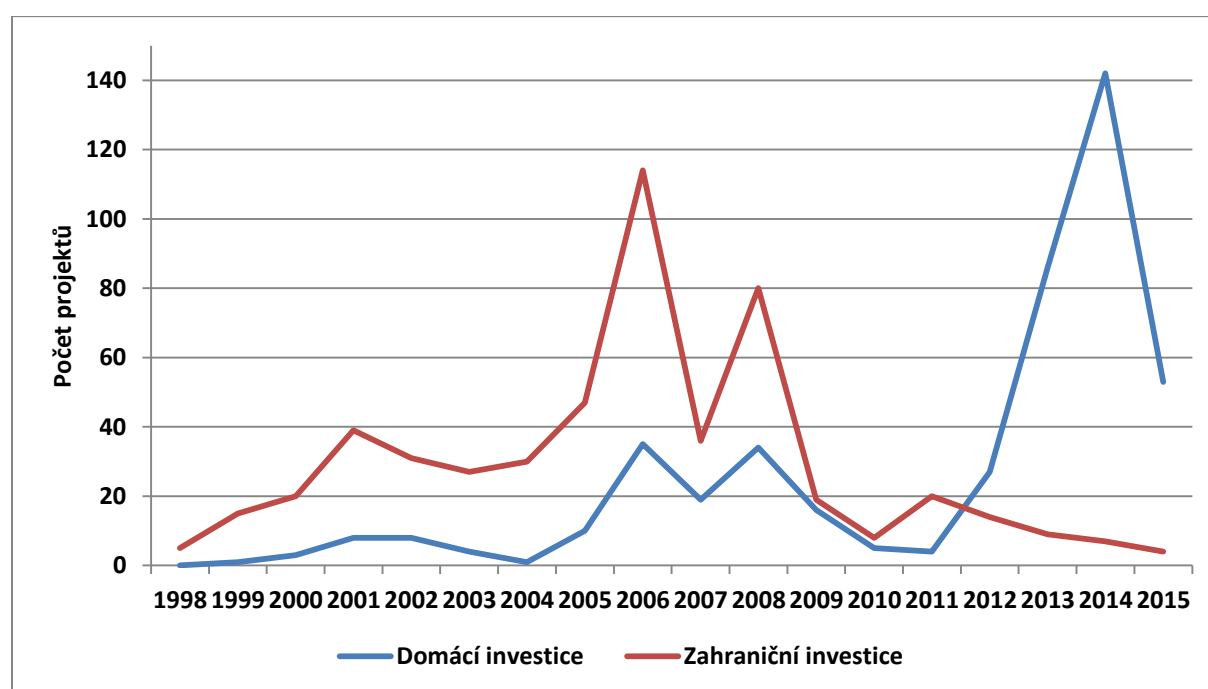
Jedním z hlavních cílů zřizování zvýhodněných průmyslových zón je částečná kontrola nad realizací investičních záměrů investorů pomocí směřování pobídek do potřebných regionů. Zejména tam, kde jsou připravené nevyužité průmyslové zóny nebo do

⁴³ Ministerstvo průmyslu a obchodu (2005)

⁴⁴ CzechInvest (2015)

regionů s vysokou mírou nezaměstnanosti. Jako první se zvýhodněnými průmyslovými zónami staly tři již fungující průmyslové zóny, které splňovaly podmínky velikosti a dostatku volných ploch. Jedná se o zóny Ostrava – Mošnov, Holešov a Most – Joseph. Další lokality budou navrženy Ministerstvem průmyslu a obchodu po vyhodnocení výsledků z prvních tří zvýhodněných zón.⁴⁵ Časový vývoj podpořených investičních projektů je znázorněn v tabulce 3.1.

Tabulka 3.1: Počet podpořených investičních projektů v ČR

Zdroj: CzechInvest, vlastní zpracování

Jak bylo uvedeno výše, investiční pobídky jsou poskytovány od roku 1998. První vrchol přišel v roce 2006. Od roku 2007 začala platit aktualizovaná verze zákona o investičních pobídkách, která omezila jejich rozsah, což mohlo být důvodem intenzivnější aktivity investorů v roce 2006. Trend byl ovšem stoupající od počátku jejich poskytování. Do roku 2006 měly silnou převahu projekty zahraničních investorů. V období po roce 2008 je patrná snížená investiční aktivita v České republice, jak u domácích tak zahraničních investorů. Naprostá většina investičních projektů byla z odvětví zpracovatelského průmyslu. Do konce roku 2015 bylo takto podpořeno 981 projektů, které přímo vedly ke vzniku 171 083 pracovních míst. Větší počet pracovních míst byl vytvořen nepřímo na straně dodavatelů.

⁴⁵ Ministerstvo průmyslu a obchodu (2015)

Projekty podpořené investičními pobídkami tak mají významný podíl na tvorbě nových pracovních míst.

Šetření společnosti Deloitte potvrdilo, že mezi takto vzniklými pracovními místy a nezaměstnaností existuje vzájemný vztah. Jejich nárůst vede ke snižování nezaměstnanosti a jejich pokles pomáhá brzdit tempo, jakým nezaměstnanost narůstá. Zároveň prokázalo pozitivní vliv poskytování investičních pobídek na příjmy státního rozpočtu.⁴⁶ Pokračující trend z roku 2008 se zahraničním investorům nepodařilo zvrátit a pokračuje tak pokles v počtu podpořených projektů. Tento jev dokládá fakt, že se mnohem více začíná pracovat s již stávajícími investory a hledání nových už není prioritou. Naopak od roku 2012 vidíme masivní nárůst u domácích investorů. Jen v roce 2014 bylo podpořeno 142 projektů, tvořících téměř 13 tisíc pracovních míst.

3.1.3 Program na podporu podnikatelských nemovitostí a infrastruktury

Tento program vstoupil v platnost v roce 2006 a v současné podobě je platný do roku 2020. Program stanovuje pravidla poskytování podpory obcím, krajům, státním podnikům a organizačním složkám státu na výstavbu a rozvoj podnikatelských nemovitostí a na regeneraci brownfields, včetně nezbytné infrastruktury. Primární oblast zaměření programu se neliší od programu předchozího. Hlavním cílem zůstává výstavba a rekonstrukce podnikatelských objektů, včetně příslušné infrastruktury a také příprava průmyslových zón. Oblast podpory obnovy brownfields v rámci trvale udržitelného rozvoje nebyla v předchozím programu výslovně zahrnuta, stala se tak jednou z hlavních oblastí kterou nový program doplnil. Dále se program zaměřuje také na marketing a management podnikatelských nemovitostí. Podpora je prostřednictvím programu ve formě dotací, finančních výpomocí nebo zvýhodněných převodů státního majetku.⁴⁷ V současnosti patří k základním nástrojům k přilákání zahraničních investorů a expanzi stávajících. V tomto ohledu je důležitou funkcí programu jeho příspěvek ke zlepšení podnikatelské infrastruktury v cílových lokalitách, zlepšení investičního i životního prostředí a k rozvoji trhu podnikatelských nemovitostí.

Cílem programu je zajištění dlouhodobého a udržitelného rozvoje a nezbytných podmínek realizace projektů zpracovatelského průmyslu, strategických služeb a technologických center, a tak k ekonomickému rozvoji. Program usiluje o zvyšování konkurenceschopnosti strukturálně postižených a hospodářsky slabých regionů a ke zvýšení

⁴⁶ Deloitte (2010)

⁴⁷ Víturka (2010)

potenciálu vzniku pracovních příležitostí v těchto regionech. Program je dále zaměřen na obecné projekty rozvoje infrastruktury předem konkrétně určeného uživatele nemovitosti.

Správcem nového Programu na podporu podnikatelských nemovitostí a infrastruktury zůstalo MPO, stejně tak zůstal stejný i poskytovatel podpory, kterým je agentura CzechInvest. Program na podporu podnikatelských nemovitostí a infrastruktury vymezuje pojem Strategického investora jako:

- nově příchozího investora nebo uživatele nemovitosti, který již podniká v ČR, který zrealizuje strategickou investiční akci v oborech zpracovatelského průmyslu, přičemž částka způsobilých nákladů je minimálně 500 mil. Kč, z nichž alespoň 250 mil. Kč je vynaloženo na pořízení strojního zařízení určeného pro výrobní účely, a je vytvořeno alespoň 500 nových pracovních míst;
- uživatele nemovitosti, který již podniká v ČR nebo nově příchozího, který již zrealizoval nebo zrealizuje strategickou investiční akci v oboru technologických center, přičemž částka způsobilých nákladů je minimálně 200 mil. Kč, z nichž alespoň 100 mil. Kč připadá na pořízení strojního zařízení a vytvoření alespoň 100 nových pracovních míst;
- uživatele nemovitosti, který podniká v ČR nebo nově příchozího investora, kteří zrealizují investiční akci v jiném odvětví než zpracovatelském průmyslu nebo v oboru technologických center a kteří vytvoří alespoň 1000 nových pracovních míst a které jako strategické označí Vláda ČR.

Strategický projekt musí dle Programu na podporu podnikatelských nemovitostí a infrastruktury splňovat alespoň jednu z následujících podmínek:

- průmyslová zóna o výměře nejméně 100 ha (50 ha v případě brownfield) označená jako strategická MPO na základě doporučení CzechInvest;
- průmyslová zóna o výměře nejméně 30 ha v okresech s mírou nezaměstnanosti nejméně o 50 % vyšší, než je průměrná míra nezaměstnanosti v ČR označená jako strategická MPO na základě doporučení CzechInvest;
- průmyslová zóna označená za strategickou Vládou ČR.

Program dále definuje podmínky přijatelnosti projektu na výstavbu, rozvoj nebo regeneraci průmyslové zóny. Určující je velikost území, která musí být minimálně 5 ha. Minimální výše podpory je 1 mil. Kč. Tento program se skládá z následujících podprogramů:

Příprava a rozvoj podnikatelských zón

Cílem je zajištění dostatečné nabídky podnikatelských nemovitostí a infrastruktury a současné zkvalitnění stávajících. Cílem podpory je tak připravit podmínky pro projekty investiční výstavby v sektorech zpracovatelského průmyslu, strategických služeb, technologických center a výzkumu, a tím zvýšit schopnost České republiky obstát v konkurenci mezinárodního trhu přímých zahraničních investic a přispět k procesu restrukturalizace průmyslu v České republice. Předmětem podpory je příprava a realizace projektu výstavby či rozvoje podnikatelské zóny s moderními výrobními provozy s nízkou surovinovou a energetickou závislostí, vysokou přidanou hodnotou a velkým exportním potenciálem.

Regenerace nevyužívaných území - brownfieldů

Cílem podprogramu je přispět k procesu restrukturalizace průmyslu v České republice nahrazením starých výrobních provozů moderními typy výroby s nízkou surovinovou a energetickou závislostí, vysokou přidanou hodnotou a velkým exportním potenciálem. Zároveň také obnova poškozeného životního prostředí, odstranění ekologických škod a tvorba předpokladů pro vznik nových pracovních příležitostí.

Výstavba a rekonstrukce objektů

Cílem podpory je příprava a realizace projektu výstavby či rekonstrukce podnikatelského objektu, v jehož důsledku vzniknou sofistikované služby a technologická centra s vysokou přidanou hodnotou v oblasti výzkumu a vývoje.

Marketing a management podnikatelských nemovitostí

Poslední podprogram je zaměřen na vytvoření kvalifikačních a technických předpokladů pro zabezpečení profesionální správy podnikatelských parků a tím k jejich vyšší obsazenosti. Podpora svým efektem přispěje k lepšímu zhodnocení prostředků státního rozpočtu na přípravu technické infrastruktury podnikatelských zón již vynaložených a zároveň k vytvoření předpokladů pro správný výběr dalších lokalit již ve fázi přípravy investičního záměru tak, aby podnikatelské nemovitosti splňovaly náročné požadavky, které jsou na ně kladeny. Předmětem podpory je školení zajišťované určenou organizací, nákup technického a programového vybavení a příprava marketingových materiálů podnikatelských

nemovitostí. Příjemcem podpory je zde obec, kraj nebo jiná právnická či fyzická osoba, která připravuje nebo spravuje Podnikatelskou nemovitost.⁴⁸

3.1.4 Podpora ze strukturálních fondů EU

Vedle národních iniciativ a programů na podporu rozvoje průmyslových zón a podnikatelských aktivit obecně plní významnou úlohu také Evropská unie. Pomoc je v tomto případě finanční a je poskytována formou příspěvku ze strukturálních (a investičních) fondů. V minulém programovacím období v letech 2007 – 2013 se problematiky tohoto typu rozvoje zabýval tematický Operační program Podnikání a inovace (OPPI). Program byl zacílen na podporu rozvoje podnikatelského prostředí, zvýšení konkurenceschopnosti v průmyslových odvětvích. Důraz byl kladen na usnadnění přenosu výsledků vývoje a výzkumu do výroby pomocí navazování přímé spolupráce výzkumných institucí a podniků. Program obsahoval 7 prioritních os, dále dělených na konkrétní oblasti podpor. Prioritní osy zahrnovaly oblasti jako vznik firem, rozvoj firem, efektivní využívání energie, inovace nebo prostředí a služby pro podnikání.⁴⁹

V roce 2015 byl Evropskou komisí schválen navazující Operační program Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost (OPPIK) pro nové programovací období do roku 2020. Cíl nového programu nebyl proti předchozímu programu zásadně změněn. Program má opět napomáhat dosažení konkurenceschopné a udržitelné ekonomiky založené na znalostech a inovacích. Nově je kladen větší důraz již na rozvoj a zvyšování efektivity inovační infrastruktury než na její budování. V novém období je také silnější role finančních nástrojů. Program se svými prioritními osami zaměřuje na rozvoj odvětví výzkumu a vývoje, posilování konkurenceschopnosti malých a středních podniků a také na moderní informační a komunikační technologie. Zároveň se zaměřuje na oblast energií, zejména pak na obnovitelné zdroje, účinné energetické hospodaření a na rozvoj energetické infrastruktury.⁵⁰

3.2 Problematika brownfields

Brownfield je termínem, který označuje již jednou urbanizované území, které ztratilo svou původní funkci. Nejčastěji se jedná o staré průmyslové a zemědělské areály. Brownfielddy mohou mít podobu opuštěné nemovitosti, která se nachází přímo v centrech sídel

⁴⁸ Ministerstvo průmyslu a obchodu (2015)

⁴⁹ Operační program Podnikání a inovace

⁵⁰ Operační program Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost

nebo na jejich okraji nebo podobu znehodnoceného území. Tyto areály brzdí rozvoj měst anebo městských částí, na druhou stranu však představují rozvojový potenciál zejména pro rozvoj podnikání. V moderní společnosti má jejich opětovné využití velký význam po stránce ekologické i ekonomické. Vznik a výskyt brownfields symbolizuje úpadek území a vyvolává problémy ekonomické, finanční, územní, ekologické a sociální povahy. Pro obce představují znehodnocená aktiva a přímé či nepřímé ztráty pro jejich rozpočty a negativně ovlivňují jejich image. Proto je v současnosti tato problematika významným tématem regionální politiky.⁵¹

Z hlediska udržitelného rozvoje území dochází k problému při obsazování ploch v nově budovaných průmyslových zónách a opouštění dříve užívaných ploch. Důvody k opouštění starých areálů jsou však opodstatněné. Často samotná výroba dosáhla konce svého životního cyklu vlivem inovací, zavedením nových technologií, poklesem poptávky nebo přílišnou devastací životního prostředí. Dosahování úspor z rozsahu zpravidla vyžaduje rozšiřování výroby, které také může být obtížné ve starých objektech. Dnešní brownfields vznikaly na okrajích měst, ale dnes se nacházejí v jejich centrech, poté co se města rozrostla, jsou obklopeny například plochami pro bydlení.⁵² Tyto překážky vedly k jejich opuštění a mnohé z nich stále platí i při hledání jejich nového využití. Rozpor mezi požadavky společnosti a žádoucím využitím způsobuje postupné vyloučení brownfields ze socioekonomických aktivit, a tak nekontrolovatelné rozrůstání měst, protože výstavba ve volné krajině je oproti výstavbě v již urbanizovaném území z ekonomického hlediska výhodnější. Investor při ní nenese externí náklady své investice, proto při rozhodování o lokalizaci své investice bude preferovat greenfields.

Hlavními bariérami opětovnému využití brownfields jsou vysoké náklady spojené s jejich přípravou pro novou výrobní činnost a s tím spojená časová ztráta, vysoké nároky na prostor s možností rozšíření výrobní plochy a hygienické a environmentální požadavky.⁵³ Pokud bychom chtěli motivovat k využití brownfields nebo jen omezit plýtváním zdroje volné krajiny, pak je nutné tyto omezující faktory minimalizovat. Primární iniciativu by měl přebrat veřejný sektor zejména u ekonomicky nevýhodných projektů nebo u projektů společensky přínosných. Soukromý sektor se přirozeně zajímá o návratnost svých investic. Na množství projektů by bylo možné nastavit jejich vzájemnou spolupráci.

Obecně je možné tvrdit, že lze nahradit například budování nových průmyslových zón na zelené louce i přes fakt, že jde o méně technicky a finančně náročný způsob. Pozornost se

⁵¹ Národní strategie regenerace brownfieldů (2008)

⁵² Wokoun (2008)

⁵³ Wokoun (2008)

zde obrací na brownfields, které nabízí možnou alternativu. Jejich využití pro plnou náhradu výstavby na zelené louce však není v podmínkách České republiky jednoduché a tedy zatím ani časté. Nehledě na mnohá negativa mají tato území stále co nabídnout. Jak již bylo zmíněno v předchozím textu, hlavní výhodou brownfields je jejich poloha, dnes obvykle v blízkosti městských center. Pokud jsou v jejich blízkosti dochovány i další industriální objekty jde taktéž o výhodu, jelikož tyto objekty je možné transformovat například do podoby komerčních průmyslových parků nebo jiných velkoplošných areálů. Celková snaha pro úspěšnou revitalizaci brownfields ve strukturách měst napomáhá k udržení historické městské zástavby a dopravních, výrobních i rezidenčních vazeb ve městě. Realizace projektů výstavby nových výrobních a jiných areálů v okrajových částech měst bez nezbytného infrastrukturalního zázemí nakonec jen posiluje suburbanizační proces.⁵⁴

Potřeba regenerace starých nevyužívaných ploch a objektů začala být aktuální poté, co se začal zvyšovat jejich počet. Tento trend byl zahájen s průmyslovou restrukturalizací po roce 1989, kdy se podniky dostaly do takové úrovně degradace a znečištění, že nebyly schopné konkurovat v znovuzavedeném tržním prostředí. Přestaly plnit svou původní funkci a začaly sloužit jiným účelům nebo zůstaly bez využití. Regenerace brownfields v České republice je v kompetenci Ministerstva průmyslu a obchodu ve spolupráci s Ministerstvem Životního prostředí a Ministerstvem financí. Jak již bylo uvedeno dříve v této kapitole, uskutečnilo se několik aktivit na oživení průmyslu. Připomenu, že nejvýznamnějšími byl Program podpory rozvoje průmyslových zón, na který navázal dodnes platný Program na podporu podnikatelských nemovitostí a infrastruktury. Na základě vládního usnesení z roku 2005 vytvořil CzechInvest spolu s MPO Národní strategii regenerace brownfieldů. Tato strategie se stala výchozím materiálem pro další práce na ožívování opuštěných areálů.

Na počátku roku 2008 spustila agentura CzechInvest web www.brownfieldy.cz, který slouží jako veřejná národní databáze brownfieldů v ČR. Tento web usnadňuje nabídku brownfieldů, což je prvním krokem k jejich úspěšné regeneraci. Pomocí databáze si případní investoři mohou jednoduše vybrat místo přesně podle svých představ. K roku 2016 je v databázi popsáno přes 350 lokalit.

3.2.1 Národní strategie regenerace brownfieldů

Cílem Národní strategie regenerace brownfieldů je sjednotit postup a nabídnout rámcový dokument, pro řešení konkrétních problémů, spojených s jejich regenerací na území

⁵⁴ Kunc, Tonev, Klapka (2008)

ČR. V minulosti scházel jednotný přístup a brownfieldy se dostávaly do objektu zájmu obcí, krajů nebo investorů jen tehdy, když bylo nutné řešit konkrétní lokalitu. Národní strategie regenerace brownfieldů nastavuje rámec spolupráce napříč různými složkami státní správy a samosprávy. Pomáhá zjednodušit, zpřehlednit a sjednotit komunikaci všech klíčových aktérů a přispívá k rychlosti revitalizace brownfieldů na území ČR.

Základem Strategie byla Vyhledávací studie pro lokalizaci brownfieldů, která měla za úkol popsat situaci na reprezentativním vzorku objektů. Odhaduje se, že na celém území ČR je více než 10 tisíc míst, které můžeme označit jako brownfield. Vyhledávací studie jich identifikovala celkem 2 355. Jejich celková rozloha je 103,26 km², z nichž 4,21 km² pokrývají stavby. Studie také ukázala, že více než polovina brownfieldů je prokazatelně bez ekologické zátěže. Problémem při obnově těchto území jsou hlavně složité a nevyjasněné vlastnické vztahy.⁵⁵ Vizí Národní strategie regenerace brownfieldů je celková obnova území, rozšíření nabídky pro podnikatele, zlepšení stavu životního prostředí a dosažení efektivního využití dosud zanedbávaných ploch s ohledem na tvorbu kvalitní struktury osídlení i krajiny, při respektování kulturně-historických, ekonomických, ekologických i sociálních hledisek. Strategie byla vzata na vědomí vládou ČR v roce 2008. Podkladem pro vytvoření této strategie byla Vyhledávací studie pro lokalizaci brownfieldů, díky které vznikl ucelený přehled brownfields v ČR, a tedy základní zdroj dat pro Národní databázi brownfieldů.

Strategie definuje jako svůj základní cíl vytvoření vhodného prostředí pro rychlou a efektivní realizaci regeneračních projektů a prevenci vzniku nových brownfieldů. Dále definuje střednědobé a dlouhodobé cíle. Střednědobými cíli pro časový horizont do roku 2013 bylo:

- maximální zapojení dostupných evropských zdrojů pro regeneraci brownfieldů,
- zohlednění možnosti regenerace brownfieldů i pro jiné než průmyslové využití (občanská vybavenost, zemědělství, bydlení),
- rozvoj systému vzdělávání v oblasti regenerace brownfieldů a zabezpečení profesionalizace veřejné správy v rámci této problematiky.

Dlouhodobé cíle byly stanoveny za horizont roku 2013 a patřilo k nim:

- snížení počtu brownfieldů a záborů zemědělské půdy pro novou výstavbu v souladu s principy udržitelného rozvoje,
- zlepšení kvality urbanizovaného prostředí a socioekonomický rozvoj postižených regionů,

⁵⁵ Gargoš (2010)

- cílené a efektivní využití veřejných prostředků pro podporu regenerace brownfieldů, kde je veřejný zásah nezbytný a odůvodnitelný.

Plnění stanovených cílů je ve společné odpovědnosti Ministerstev průmyslu a obchodu, životního prostředí a financí, která koordinují a hodnotí svou činnost přes společnou mezirezortní komisi. Neméně důležitá je pak spolupráce s příslušnými orgány na regionální a místní úrovni. Úkolem agentury CzechInvest je předkládání projektů, konzultování možností financování, vyhledávání investorů, administrativní a propagační činnost. Vedle očekávaného zlepšení podnikatelského prostředí patří k hlavním přínosům plnění strategie mobilizace privátního kapitálu a dosažení multiplikačních efektů, využití výhod plynoucích ze spolupráce v širších formách partnerství a synergické efekty vyplývající z koordinace všech zainteresovaných stran. Efektem by nemělo být pouhé snížení počtu brownfieldů, ale také odstranění jejich negativních dopadů na širší okolí. Dojde k zatraktivnění měst, snížení kriminality, snížení negativních disparit a vylepšení celkové image České republiky.⁵⁶

3.2.2 Kategorizace brownfields

Brownfields lze dělit podle mnoha kritérií. Podle velikosti, podle lokality ve které se nacházejí, podle připravenosti k regeneraci a jiných. Nejčastěji se však používá dělení podle původní funkce a podle ekonomického hlediska budoucího využití. Původní funkce rozlišuje průmyslové brownfields, zemědělské brownfields a brownfields v podobě občanské vybavenosti. Podle ekonomického využití provádí dělení například Jacksonová (2003, *Brownfields klasifikace a kategorizace*) nebo také Kadeřábková a Piecha (2009, *Brownfields: jak vznikají a co s nimi*) a rozlišují tři typy brownfields. Zohledňují přitom jejich polohu v rámci sídelního celku, potřebnost vstupu veřejného sektoru do jednotlivých typů projektů revitalizace a pravděpodobnost úspěšnosti dalšího rozvoje lokality, dle jejího aktuálního stavu a potenciálního zájmu investorů.

Kategorie A - whitefields

Jedná se o bezproblémové brownfieldy ve většině případů situované v centrech měst. Tato území jsou pro potenciální investory atraktivní, jelikož se nacházejí v dostatečně komerčních lokalitách, většinou nezatížených kontaminací. Problém v tomto případě řeší trh a soukromý kapitál, finanční veřejná intervence je zde nepotřebná. Formy veřejné sice nejsou nutné, ale mohou celý proces urychlit. Výsledkem bývá, že nevyužité území je tak výlučně

⁵⁶ Národní strategie regenerace brownfieldů (2008)

pomocí soukromého kapitálu přetvořené na území, které přináší investiční výhody a daňové příjmy jak obci a investorovi, tak celé společnosti.

Kategorie B - greyfields

Brownfields se střední ekologickou zátěží, nebo v méně atraktivních lokalitách. Mají dostatečný rozvojový potenciál, ale pro investory představují příliš velká rizika na to, aby do nich byli ochotni vstupovat s vlastními zdroji. Při návratnosti financování projektů se objevuje nákladová mezera, proto se zde soukromý kapitál nebude sám angažovat. K jejich revitalizaci může v některých případech stačit jen mírná veřejná podpora. Obvykle však potřebují silnou veřejnou podporu v podobě prostředků z veřejných rozpočtů nebo nefinanční, bez které by jejich obnova nebyla možná. Na jednu korunu veřejných prostředků investovanou do projektu, by měl soukromý sektor přispět nejméně pěti korunami. Pokud je investice společensky žádaná, pak ji musí celou financovat veřejný sektor sám.

Kategorie C – blackfields

Brownfields převážně v nekomerčních a silně kontaminovaných lokalitách, prozatím bez naděje na zlepšení. Tyto plochy se nacházejí mimo rozvojové trendy (komerční, společenské, průmyslové, kulturní či turistické) a jsou tak pro investory neatraktivní. Jejich obnova znamená pro investora ztrátu. Tyto lokality jsou hrozbou i pro širší okolí, a proto je jejich regenerace ve veřejném zájmu. Aby nedocházelo k úniku nebezpečných látek do okolí, musí být regenerovány nebo zakonzervovány z veřejných prostředků, z důvodů ochrany lidského zdraví, životního prostředí nebo sociálních či ekonomických.

3.3 Význam agentur při budování průmyslových zón

3.3.1 CzechInvest

Agentura CzechInvest byla založena v roce 1992 z iniciativy ministerstva průmyslu a obchodu. V prvních letech své existence se zaměřovala vzhledem k neexistenci pobídkového systému především na poskytování informací zahraničním investorům a studiem zahraničního investičního prostředí. „Agentura pro podporu podnikání a investic CzechInvest je státní příspěvková organizace podřízená Ministerstvu průmyslu a obchodu ČR, která posiluje konkurenceschopnost české ekonomiky prostřednictvím podpory malých a středních podnikatelů, podnikatelské infrastruktury, inovací a získáváním zahraničních investic z oblasti výroby, strategických služeb a technologických center.“ CzechInvest svou činností

představuje určitého prostředníka, který usnadňuje komunikaci mezi ČR, podnikateli a EU. Dále pod jeho odpovědnost spadá oblast podpory v odvětví zpracovatelského průmyslu. Významnou aktivitou je propagace České republiky v zahraničí za účelem přilákání nových investic. CzechInvest předkládá žádosti o investiční pobídky a podporuje národní firmy a podniky, které usilují o navázání dodavatelsko-odběratelské spolupráce s nadnárodními společnostmi. Agentura se od svého založení v roce 2004 významnou měrou podílí na rozvoji celkového podnikatelského prostředí u nás. Poskytuje následující základní služby:

- informace o možnostech podpory pro malé a střední podnikatele,
- implementace dotačních programů financovaných EU a státem,
- formální poradenství k projektům,
- správa databáze podnikatelských nemovitostí,
- podpora subdodavatelů – správa databáze českých dodavatelských firem,
- pomoc při realizaci investičních projektů,
- zprostředkování státní investiční podpory,
- AfterCare (následná péče) – podpora reinvestic a služby pro zahraniční investory, kteří již působí v ČR.

Agentura CzechInvest založila na začátku roku 2004 síť regionálních kanceláří v krajských městech, kvůli rozšíření nabídky služeb. Regionální kanceláře agentury CzechInvest poskytují informace o službách agentury a možnostech podpory podnikání ze strukturálních fondů EU, pomáhají firmám, které mají zájem realizovat svou investici v daném regionu a spolupracují se zástupci místní správy a samosprávy, školami a dalšími regionálními institucemi při hledání rozvojových příležitostí podnikatelského prostředí regionu.⁵⁷

Budoucí strategie agentury CzechInvest je postavena na pěti základních pilířích. Patří mezi ně větší aktivita v zahraničí, lepší servis pro investory, koordinovanější podpora malého a středního podnikání, efektivnější využívání výzkumně-vývojových kapacit a zlepšení komunikace s klienty a institucemi. Oblasti zahraniční aktivity a zkvalitnění servisních služeb jsou zaměřeny na posílení zahraničních zastoupení agentury ve světě, rozvoj nabídky podnikatelských nemovitostí nebo podporu při jednání s úřady. Souběžně bude agentura usilovat také o nové možnosti podpory domácích i zahraničních investic. V rámci podpory MSP chce navázat na stávající projekty jakým je například projekt pro rozvoj inovativních firem na zahraničních trzích (*CzechAccelerator*). Dále bude prohlubovat podporu začínajících

⁵⁷ CzechInvest

fírem (startup) a dodavatelských a exportních kapacit MSP. Globálním cílem této nové strategie je učinit z České republiky jednu z deseti investorsky nejatraktivnějších evropských zemí v časovém horizontu do roku 2018.⁵⁸

3.3.2 Ministerstvo průmyslu a obchodu

Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky je základním orgánem správy v České republice. Jeho působnost je vymezena zákonem č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Ve své činnosti se řídí Ústavou a právními předpisy České republiky.⁵⁹ Ministerstvo průmyslu a obchodu je ústředním orgánem státní správy pro:

- průmyslovou politiku, energetickou politiku, obchodní politiku v kontextu jednotného trhu EU, proexportní politiku, tvorbu jednotné surovinové politiky a využívání nerostného bohatství;
- podporu podnikání a investování v oblasti zpracovatelského průmyslu i průmyslového výzkumu a vývoje, techniky a technologií včetně využití evropských fondů v této oblasti;
- vnitřní obchod a ochranu zájmů spotřebitelů v kontextu evropské spotřebitelské politiky;
- podporu malých a středních podniků, s výjimkou regionální podpory podnikání, a pro rozvoj živnostenského podnikání a využívání evropských fondů v této oblasti.

K hlavním úkolům, které MPO vykonává, patří:

- koordinace a příprava legislativy a implementace evropského práva v působnosti resortu,
- koordinace zahraničně obchodní politiky ČR ve vztahu k jednotlivým státům,
- sjednávání dvoustranných a mnohostranných obchodních a ekonomických dohod včetně komoditních dohod,
- realizace obchodní a ekonomické spolupráce s mezinárodními organizacemi a integračními seskupeními,
- řízení a provádění činnosti spojené s uplatňováním licenčního režimu v oblasti hospodářských styků se zahraničím, posuzování dovozu dumpingových výrobků a výrobků dvojího užití a přijímání opatření na ochranu proti dovozu těchto výrobků,

⁵⁸ CzechInvest (2015)

⁵⁹ Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky (2014)

- dohled na provádění obchodní inspekce.

Ministerstvu průmyslu a obchodu je mimo jiné podřízena také Česká agentura na podporu obchodu CzechTrade a Agentura pro podporu podnikání a investic CzechInvest.⁶⁰

3.3.3 Ministerstvo pro místní rozvoj

Ministerstvo bylo zřízeno s účinností od 1. listopadu 1996 a je ústředním orgánem státní správy ve věcech: regionální politiky, politiky bydlení, rozvoje domovního a bytového fondu, nájmu bytů a nebytových prostor, územního plánování, stavebního řádu, vyvlastnění, investiční politiky, cestovního ruchu, veřejné dražby a realitní činnosti a pohřebnictví. Mimo výše uvedené má MMR na starosti také:

- správu finančních prostředků pro zabezpečování politiky bydlení a regionální politiky státu a koordinaci činnosti ostatních ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy při jejím zabezpečování;
- roli Národního koordinačního orgánu, který stanovuje jednotný rámec pro řízení a provádění pomoci poskytované ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti v České republice;
- zabezpečování činnosti spojené s Kohezní politikou EU, která je zaměřena na snižování rozdílů rozvoje mezi regiony ČR a na sbližování ekonomické úrovně ČR s EU;
- zabezpečování účasti ČR v Územní agendě EU, která vytváří strategický a akční rámec územního rozvoje Evropy s vazbou na národní koncepci územního rozvoje;
- poskytování informační metodické pomoci vyšším územním samosprávným celkům, městům, obcím a jejich sdružením a zajišťování činnosti spojené s procesem zapojování územních samosprávných celků do evropských regionálních struktur.⁶¹

3.3.4 CzechTrade

CzechTrade je agenturou na podporu exportu podřízenou Ministerstvu průmyslu a obchodu, které ji v roce 1997 založilo za účelem rozvíjet mezinárodní obchod a vzájemnou spolupráci mezi českými a zahraničními subjekty. Agentura je partnerem českých firem při navazování exportních a investičních vztahů se zahraničím s cílem usnadnit rozhodování o výběru vhodných teritorií, zkrátit dobu vstupu na daný trh a podpořit aktivity směřující

⁶⁰ Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky (2014)

⁶¹ Ministerstvo pro místní rozvoj ČR

k jejich dalšímu rozvoji. CzechTrade nabízí exportérům informační a asistenční služby, které zajišťují profesionálové v České republice a hlavně v zahraničních kancelářích. Výsledkem je komplexní exportní podpora, která je rychlá a snadno dostupná. Nejvýznamnější přidanou hodnotou spolupráce s CzechTrade jsou odborné znalosti a dlouhodobé zkušenosti zahraničních zástupců agentury, jejichž výsledkem je úspora času, nákladů a minimalizace rizik spojených s mezinárodním obchodem. Agentura má rozsáhlou síť zahraničních kanceláří ve více než 40 světových zemích.⁶²

⁶² CzechTrade

4 Rozdíly podpory budování průmyslových zón v sousedních zemích

V této kapitole bude postupně naznačen ekonomický vývoj na Slovensku a v Polsku po roce 1989. Obě tyto země byly rovněž součástí Sovětského svazu, a proto se výchozí pozice do značné míry podobaly. Podrobněji je kapitola zaměřena na přístupy těchto zemí k budování průmyslových zón a na tvorbu svého podnikatelsky přívětivého prostředí. Polsko a Slovensko byly vybrány jako země, které jsou jakožto sousední země České republiky, přímými konkurenty v lákání zahraničních investorů, a tedy soupeři ve vytváření vhodných podmínek k tomu potřebných. Dalším důvodem jsou podobnosti, dány historickým vývojem. Vybrané země společně začátkem 90. let procházely recesí spojenou s ekonomickou transformací. Důvodem hospodářské recese byla celková liberalizace, změny ve struktuře domácí poptávky, restriktivní hospodářská politika a ukončení hospodářských vztahů v rámci RVHP. Vlády předpokládaly, že úspěšným zavedením tržní ekonomiky zajistí rychlé oživení ekonomiky. V tomto ohledu si nejlépe vedlo Polsko, které přistoupilo k cenové a obchodní liberalizaci dříve než ostatní země, a proto jeho ekonomika vykazovala již od roku 1992 růstovou tendenci. Česká republika se zotavovala o něco pomaleji, kvůli rozpadu Československa, avšak Slovensko utrpělo zmíněným rozpadem více.⁶³ Průmyslová výroba v Československu byla poměrně diverzifikovaná a založená na dlouholeté tradici i kvalifikovaných pracovních silách. Struktura ekonomiky Československa na začátku 90. let byla výsledkem provádění strategií silně podporujících průmysl na úkor služeb. Kvůli tomu značně převládaly velké podniky, zatímco malé a střední podnikání téměř zcela chybělo.⁶⁴ Strukturální změny zahrnují širokou škálu témat v řadě oblastí, které jsou jako samostatný pojem poměrně nejednoznačně definovatelné. Dotýkají se změn v sektorové struktuře ekonomiky, v organizační struktuře, v průmyslových odvětvích, a také v oblasti exportu. Sledované země měly předpoklady a potenciál pro hospodářský růst. Udržení růstu v dlouhém období záviselo na vzniku uceleného systému podpory ze strany jednotlivých vlád.⁶⁵ Přístupy k řešení budou podrobněji rozebrány v této kapitole.

⁶³ Myant (1999)

⁶⁴ Schejbal (1994)

⁶⁵ Myant (1999)

4.1 Průmyslové zóny v Polsku

Využití rozvojových zón pro lokalizaci PZI je nástrojem uplatňovaným také v dalších evropských zemích. Polsko spustilo poměrně brzy vládní program zakládání speciálních průmyslových zón (dále jen SSE) s investičními pobídkami. Zákon o speciálních ekonomických zónách (*Ustawa o specjalnych strefach ekonomicznych*) byl přijat již v říjnu 1994. V roce 1998, kdy v České republice teprve startoval první program na podporu průmyslových zón, mělo Polsko hotových 17 zvýhodněných průmyslových zón. Do dnešního dne zbylo 14 těchto zón, které se rozkládají se na ploše 20 000 ha, z nichž je zhruba polovina ještě neobsazena. 14 velkých průmyslových zón je dále členěno na menší celky, které jsou rozmístěny ve více než 130 lokalitách po celém Polsku. Zvýhodněné zóny jsou v prostoru značně rozptýleny, a proto také jejich názvy poměrně nepřesně zachycují jejich skutečnou polohu. Názvy zpravidla odkazují na umístění jejich největší části.⁶⁶ To je odlišnost od průmyslových zón v České republice, které jsou územně ucelené a vyznačují se koncentrací podniků na jednom místě. V Polsku mohou být jednotlivé podniky v rámci stejné zóny vzdáleny i stovky kilometrů.⁶⁷

SSE jsou nástrojem obecného rozvoje hospodářství, pomáhají soustředit rozvojové aktivity do potřebných regionů a například urychlovat tak jejich růst nebo snižovat nezaměstnanost. Zóny dále napomáhají lepšímu využití inovací a nových technologií, ale také k jejich vytváření, zvyšují konkurenceschopnost zboží a služeb, exportní potenciál. V neposlední řadě přispívají k obnově brownfields.⁶⁸

4.1.1 Význam speciálních ekonomických zón v hospodářském rozvoji Polska

Myšlenka vzniku SSE, tedy oblastí s příznivějšími podmínkami pro realizování hospodářské činnosti, než v jiných oblastech, je velmi stará. Hlavní očekávané výsledky jejich tvorby jsou: Tvorba nových pracovních míst, posílení hospodářských vazeb se zahraničím – zvýšení exportní výkonnosti a zlepšení konkurenceschopnosti prostřednictvím transferu technologií a zvýšením kvalifikace pracovních sil. Poměrně konzistentní je víra v SSE jako prvek regionální politiky, jehož cílem je obecně přilákat investice do různých odvětví hospodářství a následně zrychlení jejich rozvoje. Jejich cílem je směřovat investice a hospodářskou činnost obecně do míst, kde by samovolně nedošlo k jejich umístění. Jde o

⁶⁶ Gwosdz, Jarczewski, Huculak, Wiedermann (2005)

⁶⁷ Ministerstvo zahraničních věcí ČR (2011)

⁶⁸ Ministerstvo zahraničních věcí ČR (2011)

území, kde je výroba méně rentabilní nebo o lokality málo atraktivní. Také v Polsku bývají politiky pro tvorbu zvýhodněných oblastí předmětem kritiky. Podpůrné politiky některých oblastí jsou chápány jako zásah do ekonomiky, který má pomoci dosáhnout některých specifických cílů za cenu snížení celkové ekonomické výkonnosti. To zda přínosy SSE přesahují její náklady, závisí na způsobu založení a řízení. Pokud je zóna dobře navržena, zavedena a důsledně řízena, pak přináší řadu požadovaných účinků pro celý stát. V opačném případě může způsobovat negativní důsledky. Příkladem je snížení daňového základu, příliv investic nízké kvality nebo takových, které jsou nestabilní a jiná negativa spojená v ekonomické nebo sociální oblasti. Úspěch SSE je obvykle výsledkem kombinace stabilních vládních opatření, přesné lokality, infrastruktury a lidského kapitálu.⁶⁹

Zákon o speciálních ekonomických zónách z roku 1994 definuje pravidla a postupy na jejich zřízení, vedení a udává pravidla a podmínky jejich hospodářské činnosti. Smysl zakládání SSE je v zájmu urychlení hospodářského rozvoje v krajích, které tvoří regionální prostředí zóny prostřednictvím:

- rozvoje specifických oblastí hospodářské činnosti,
- vývoje nových technických postupů a technologií,
- podpory exportu,
- zvýšení konkurenceschopnosti vyráběných výrobků a služeb,
- rozvoje stávajících průmyslových zařízení a sociální infrastruktury,
- rozvoje nevyužitých přírodních zdrojů při respektování zásad ekologické rovnováhy,
- tvorby nových pracovních míst.⁷⁰

Takto jsou zákonem vymezeny cíle, které odpovídají obecné tvorbě ekonomických zón i v jiných zemích. Hlavním důvodem k zavádění SSE v Polsku bylo vytvoření nových pracovních míst. Konkrétně zmírnění strukturální nezaměstnanosti ve vybraných regionech pomocí zvýšení investiční a průmyslové aktivity pomocí finančních pobídek. V Polsku se jednalo zejména o staré průmyslové oblasti, kde byla potřebná hloubková restrukturalizace (Hornoslezská průmyslová oblast, Sudety), velká města s průmyslovou monokulturou nebo dominantním průmyslovým odvětvím, recesí ohrožené a sociálně degradované zemědělské regiony dříve ovládané státním zemědělským družstvem (okresy na severu) a hospodářsky slabé zemědělské regiony (okresy na východu).

⁶⁹ Gwosdz, Jarczewski, Huculak, Wiedermann (2005)

⁷⁰ Kancelaria Sejmu PL (1994)

SSE jsou zřizovány na základě rozhodnutí vlády a jsou řízeny správcem zóny, jímž je právní subjekt s majoritní většinou podílu státu nebo místních samosprávných orgánů (vojvodství). Vznikaly na základě splnění jedné z následujících podmínek:

- založení v oblasti s vysokou strukturální nezaměstnaností nebo v místě, kde bude zdokumentováno vytvoření takové situace, především v důsledku restrukturalizačních opatření;
- založení v oblasti kde se nahromadilo značné postindustriální bohatství, kde je rozvinutá technická infrastruktura a významné nevyužité zdroje a rezervy;
- založení také na jiném místě, které je určitým způsobem významné pro stát.

Na druhé straně, o necelé dva roky později připravilo Ministerstvo návrh na tvorbu SSE na léta 1996-1997, který stanovuje určitá kritéria naléhavosti pro jejich zakládání, kterými jsou:

- potřeba restrukturalizace regionu, kde tvorba nových podnikatelských aktivit umožní přesun pracovních sil z odvětví potřebujících restrukturalizaci;
- zakládání SSE jako center pro šíření pokročilých technologií;
- perspektiva zformovat základnu pro hospodářskou expanzi na východní trhy;
- zvláštní zájem a iniciativa ze strany zahraničních investorů.

V porovnání s prvním výrazným projektem je rozšíření podrobných cílů SSE zdůrazňovat, že nově vznikající zóna má přispět k řešení problémů vyskytujících se na národní úrovni a neřešit jen problém lokální nezaměstnanosti. Dokument uvádí, že zakládání většího počtu SSE, při neznámé úrovni zájmu ze strany investorů, může případně vést ke vzniku nežádoucí konkurence mezi investory. Předpokládalo se, že nezbytnou podmínkou pro přilákání velkých investorů bude, kromě finanční atraktivity, také udržování přiměřeně dlouhého (2 roky) ochranného období a skutečnost, že v Polsku vznikne jen velmi omezený počet zón. V návrhu Ministerstva z roku 1995 se uvádí, že v letech 1996 – 1997 bude možné spustit pět až sedm takových průmyslových zón.

Jako první byla v roce 1995 otevřena zóna ve městě Mielec a v následujícím roce zóny Katowická a Suwalská. V první polovině roku 1997 vznikly další tři zóny a před koncem roku bylo ustanoveno ještě dalších jedenáct SSE. Celkem bylo k roku 2000 otevřeno 17 zvýhodněných průmyslových zón. Jen šest zón bylo kompaktně umístěno v jedné lokalitě, ostatních jedenáct bylo mnohem více rozptýlených v prostoru. V podstatě je možné tvrdit, že průmyslových zón je v Polsku daleko více. V některých případech se uvádělo až 41 namísto

17.⁷¹ Pozemky, na kterých jsou SSE vlastní většinou stát nebo samosprávný celek. Od roku 2009 mohly být SSE rozšířeny i na soukromé pozemky, které již investor vlastnil nebo které již byly zainvestovány a dosud zde nebyla možnost využívat státní pobídky a daňové úlevy, což se formálním přiřazením do SSE změnilo.⁷²

Na základě povahy činnosti a přijatých právních předpisů vznikly dva technologické parky. Myšlenka spojení konceptu průmyslové zóny a technologického parku byla zajímavá, ale tento model nevedl v Polsku k očekávaným výsledkům. Nepodařilo se založit centra výzkumu a vývoje nebo efektivně spojit technologické parky s polskými univerzitami. Po téměř čtyřech letech fungování byly v roce 2001 zrušeny dvě SSE. Spojením dalších dvou zón v jednu jejich celkový počet k tomuto roku klesl na 14. Panuje všeobecný názor, že zákonem přijatý model tvorby SSE, by měl být posouzen jako dobrý. Jejich koncepce se stala velmi rychlým nástrojem politických vyjednávání na místní, regionální a celostátní úrovni. Od roku 1995 probíhá jistá soutěž o podnikatelské zóny na různých úrovních. Mezi zainteresované skupiny, patří:

- vláda, která hledala způsob, jak zvýšit popularitu, s cílem zajistit kompromis při čerpání prostředků veřejné podpory podniky;
- Evropská Komise, která trvala na omezení podpory na úroveň ne vyšší než platnou v ostatních zemích EU;
- úřady nižších správních úrovní, pro které je ekonomicky zvýhodněná zóna rychlým způsobem řešení místních problémů ekonomického rozvoje;
- velcí podnikatelé, jejichž cílem je minimalizace rizika a maximalizace zisku;
- odbory, usilující o větší příležitosti pro rozvoj podnikání, nebo tvorbu nových pracovních míst.

Brzy po otevření první SSE se začaly objevovat signály, že idea není dlouhodobě udržitelná. Jedním z těchto náznaků byla již zmíněná velká prostorová rozptýlenost, která odporovala principům územní celistvosti. Jedna SSE se mohla rozkládat až v několika městech více než jednoho vojvodství. Velké firmy tlačily kompetentní orgány do zakládání SSE i v místech, kde nebyla vysoká nezaměstnanost, což nebylo v souladu se základními principy pro jejich zakládání. V roce 2000 došlo ke znovelizování Zákona o SSE, které mimo jiné do jisté míry umožnilo změnit podporovanou oblast zóny. Nevyužívané nebo nevyužitelné pozemky (mokřady, lesy), byly vyměněny za pozemky v jiné obci. Tímto se

⁷¹ Gwosdz, Jarczewski, Huculak, Wiedermann (2005)

⁷² Ministerstvo zahraničních věcí ČR (2011)

změnila původní koncepcce, podle které byly SSE čistě regionálním nástrojem. Po novele zákona vznikla možnost vytvořit určité „podzóny“ prakticky v každé obci v Polsku. Prostor se zde otevřel zejména i pro různé lobbistické skupiny. Příliš velký počet průmyslových zón nebo jejich vzájemná blízkost může vést k jejich vzájemné konkurenci a negativně tak ovlivnit jejich správné fungování. Úspěch SSE závisí na jejich dostupnosti, energetickém zabezpečení, dobré technické infrastruktuře, lidských zdrojích a přístupu k sociální infrastruktuře. Nejlepší předpoklady, tak mají lokality v blízkosti velkých průmyslových měst.⁷³

4.1.2 Systém pobídek a výhod pro firmy ve speciálních ekonomických zónách

V roce 2004 fungovalo ve všech SSE přes 420 podniků s povolením provozovat obchodní činnosti, které je základem pro využití veřejné podpory, ale také velký počet firem, které nečerpaly žádné výhody. Povolení vydává provozovatel zóny a určuje předmět hospodářské činnosti podniku a podmínky týkající se počtu zaměstnanců a velikosti investice. Podnikání je možné i bez tohoto povolení, avšak v tom případě nejsou příjmy podnikatele osvobozeny od daně z příjmů.

Zákon o zvláštních ekonomických zónách v původní verzi z roku 1994 byl velkorysý pro investory. Základním zvýhodněním je získání slevy na dani z příjmů právnických osob. Výše konkrétní úlevy závisí na více parametrech, jako je výše investičních nákladů nebo umístění investice. Podnikatelé, kterým vznikly vysoké náklady při plnění podmínek pro zakládání podnikání, mohli být zcela zproštěni od placení daně z podnikání až na dobu 10 let ode dne zahájení podnikatelské činnosti. Po uplynutí této doby mohla pokračovat úleva na neomezenou dobu, ale její výše nesměla překročit polovinu příjmů podnikatele v rozpočtovém roce. Investoři měli nárok na úplné osvobození od daně z nemovitosti. Na podnikatele, kteří například najali méně zaměstnanců, se vztahovalo alternativní osvobození od daně z příjmů v poměru k počtu zaměstnanců. Společnosti bez nároku na osvobození od daně z příjmů, mohly využít zrychlené odpisy strojů a zařízení. Takové velké pobídky byla vysokou cenou přilákání investorů do SSE. Prioritou bylo přilákat investory, střední a velké. Od toho se odvíjely podmínky pro získání úlev v jednotlivých zónách. Požadované množství investic v rozmezí od 350 tis. do 2 mil. ECU⁷⁴ a minimální počet zaměstnanců nesměl být menší než 100 pro většinu zón. Relativně vysoké prahové hodnoty měly dát přednost velkým

⁷³ Gwosdz, Jarczewski, Huculak, Wiedermann (2005)

⁷⁴ European currency unit - od roku 1999 nahrazeno Eurem

investorům, kteří by rychle zlepšili situaci místního trhu práce. Pozdější změny zákona o SSE v Polsku, harmonizující pravidla pro udělování státní podpory, snížily atraktivitu zvláštních ekonomických zón. Obzvláště negativně bylo přijato zrušení povinného osvobození od daně z nemovitostí. Míra podpory pro investory z oblasti automobilového průmyslu byla omezena maximálně na 30 % investice. Větší preference naopak udělené novým investorům v sektoru MSP. Nové právní předpisy přihlíží k rozdílům v úrovni ekonomického rozvoje regionů a stanovily koeficienty intenzity podpory v závislosti na místě podnikání. Maximální míra podpory je v méně rozvinutějších regionech 50 %. Vyspělejší vojvodství ji mají sniženou na 40 nebo 30 %. Malé a střední podniky mají podporu zvýšenou o 20 respektive 10 procentních bodů nad platnou hranici v příslušném vojvodství. Platí, že investice musí být v minimální výši 100 tis. Euro.⁷⁵ Daň je odpuštěna do okamžiku než dosáhne celkové maximální výše podpory. Během toho musí investor udržet předem naplánovaný přírůstek pracovních míst, nesmí investici ukončit nebo přesunout ani jiným způsobem narušit předpoklady, podle kterých mu byla investice v SSE povolena.⁷⁶

Polské SSE byly od svého začátku výhradně průmyslové. Zásadní změna přišla v roce 2005, která umožnila výjimky také pro podnikatele v sektoru služeb, působících v rámci center služeb. Jednalo se konkrétně o IT služby, výzkum a vývoj, účetnictví nebo call centra.⁷⁷

4.2 Průmyslové zóny na Slovensku

Slovenská ekonomika byla vnitřními šoky spojenými s průmyslovou restrukturalizací zasažena více než česká. Recese v průmyslu byla výraznější a spolu s ní také nezaměstnanost. Jako malá otevřená ekonomika je Slovensko, stejně tak jako ČR, závislé na přístupu k zahraničním trhům. Podmínky pro vstup zahraničního kapitálu se na Slovensku začaly formovat od počátku 90. let. Začala se utvářet základní pravidla a podpory, spolu s budováním potřebné institucionální základny na zabezpečení komplexních služeb pro investory. Státní investiční podpora je na Slovensku upravená zákonem od roku 1999. Systém státní pomoci se zde dělí na všeobecný a specifický. Všeobecná pomoc může být přímou formou jako dotace, příspěvek, grant, dotace na hrazení úroku z úvěru nebo úvěru nebo jiná finanční výpomoc. Nepřímou státní podporou je vydání záruky, daňová úleva, prodej státního

⁷⁵ Gwosdz, Jarczewski, Huculak, Wiedermann (2005)

⁷⁶ Ministerstvo zahraničních věcí ČR (2011)

⁷⁷ Gwosdz, Jarczewski, Huculak, Wiedermann (2005)

nebo obecního nemovitého majetku pod tržní cenou, poradenství nebo odklad placení daně. Specifická forma investiční podpory je upravena v roce 2007 přijatým Zákonem o investiční pomoci a v roce 2001 přijatým Zákonem o podpoře vzniku průmyslových parků. Slovenská vláda se těmito zákony snažila především o podporu investic s vysokou přidanou hodnotou a to do regionů s vysokou nezaměstnaností.⁷⁸

Pro účely poskytování státních investičních pobídek jsou regiony Slovenska rozděleny na tři oblasti, podle průměrné míry nezaměstnanosti. Investiční projekty jsou rozděleny také do třech kategorií, a to podle předmětu jejich činnosti. Nárok na podporu získává investor, který splní podmínky výšky investičních nákladů, počtu zaměstnanců a jejich vzdělanosti. Minimální výše investice závisí právě na lokalizaci investice a na typu projektu. Například pokud se jedná o výzkumná, vývojová nebo technologická centra, je podmínkou, aby alespoň polovina zaměstnanců byla vysokoškolsky vzdělaná. Poté je pro získání podpory nutná investice v minimální výši 30 mil. Sk, tedy na spodní hranici a to bez ohledu na umístění investice. Na opačném konci jsou projekty ve zpracovatelském průmyslu, které jsou kvalifikačně méně náročné. Podmínkou je, aby alespoň desetina zaměstnanců byla vysokoškolsky vzdělaná. Pro získání podpory je nutná investice v minimální výši 200 mil. Sk, a to pouze v regionu s průměrnou mírou nezaměstnanosti přesahující 10 %. Pokud se takový projekt lokalizuje v regionu s průměrnou nezaměstnaností nepřesahující tuto hranici, nárok na získání podpory nevzniká.⁷⁹

Zákon o podpoře zřízení průmyslových parků byl přijat v roce 2001. Jeho aktuální znění je platné od roku 2005. Tento zákon upravuje podmínky poskytování dotací na vznik průmyslových parků a působnost orgánů státní správy při poskytování a kontrole použití dotací. Průmyslovým parkem se pro účely tohoto zákona rozumí plocha, zřízena obcí a kde se vykonává průmyslová výroba. Obci nebo vyššímu územnímu celku se poskytují dotace ze státního rozpočtu na:

- technickou vybavenost území a inženýrské stavby na zřízení parku, a to do výše 85 % nákladů;
- náhradu za vyvlastnění pozemků určených na zřízení parku. Dotace na koupi, převod nebo výměnu pozemků může být rovněž a do výše 85 % vzniklých nákladů. V případě nájmu se jedná o dotaci na 10 let;

⁷⁸ Wokoun, Tvrdoň (2010)

⁷⁹ Wokoun, Tvrdoň (2010)

- úhradu nákladů za vynětí pozemků z lesního půdního fondu, dotace se poskytuje do 85 % celkové sumy nákladů.

Pokud je průmyslový park nebo průmyslová zóna zřizována v okrese s mírou registrované nezaměstnanosti přesahující 10 %, je možné dotace zvýšit na 95 % nákladů.⁸⁰

Dalším specifickým nástrojem podpory rozvoje je Zákon o investiční pomoci, který vstoupil v platnost v roce 2007 a upravuje všeobecné podmínky poskytování regionální investiční pomoci a pomoci na podporu zaměstnanosti. Od roku 2007 byl několikrát upraven, aktuální znění je v platnosti pro rok 2016. Investiční pomoc na počáteční investici a vytváření pracovních míst se poskytuje následujícími formami:

- dotace na pořízení dlouhodobý hmotný a nehmotný majetek,
- úleva na dani z příjmů,
- příspěvek na vytvoření nového pracovního místa,
- převod nemovitého majetku nebo jeho poskytnutí za cenu pod úrovní tržní ceny.

Poskytovatelem investiční pomoci je zpravidla Ministerstvo hospodářství, které je doplňováno dalšími ministerstvy. Poskytovatelem pomoci může být i vlastník nebo správce nemovitosti, případně Slovenský pozemkový fond. Zákon podporuje počáteční investice, které jsou zaměřeny na vybudování nového, případně rozšíření již existujícího:

- podniku nebo na diverzifikaci výroby, případně na podstatnou změnu výroby existujícího průmyslového podniku
- technologického centra,
- centra strategických služeb,
- komplexního střediska cestovního ruchu.

Všeobecné podmínky, platící pro získání investiční pomoci v průmyslové výrobě jsou:

- pořízení dlouhodobého majetku v minimální hodnotě 10 mil. Eur, z čehož 50 % musí být kryt vlastní kapitál,
- pořízení nových výrobních a technologických zařízení v minimální hodnotě odpovídající 60 % hodnoty dlouhodobého majetku,
- výroba, činnosti, procesy, stavby nebo výrobní a technologické zařízení, splňující podmínky na ochranu životního prostředí,
- realizace investičního záměru k vytvoření nových pracovních míst,
- investice je soustředěna na jednom místě, což je soubor nemovitostí tvořící podnikový pozemek.

⁸⁰ Zákon č. 193/2001 o podpore na zriadenie priemyselných parkov

V závislosti na místě realizace investičního záměru se mohou měnit požadované minimální částky na pořízení majetku a ostatního technologického a výrobního zařízení. Tyto případy jsou upraveny zákonem, vzhledem k průměrné míře nezaměstnanosti ve Slovenské republice. Pokud se investor lokalizuje do oblasti s nadprůměrnou nezaměstnaností, je pro získání podpory snížena suma pořízení dlouhodobého majetku na 5 mil. Eur a hodnota pořízení nových výrobních a technologických zařízení na 50 % hodnoty dlouhodobého majetku. V případě investování v okrese s nezaměstnaností o 35 % vyšší než je průměr Slovenské republiky, pak je suma pořízení dlouhodobého majetku snížena na 3 mil. Eur a hodnota pořízení nových výrobních a technologických zařízení na 40 % hodnoty dlouhodobého majetku. V nejméně rozvinutých okresech je nutná investice do pořízení dlouhodobého majetku 200 tis. Eur a hodnota pořízení nových výrobních a technologických zařízení 30 %. Výše uvedené platí pro velké podniky, malé a střední podniky mají všechny limitní hodnoty sníženy na polovinu.

Všeobecnými podmínkami na poskytnutí investiční pomoci pro technologická centra jsou pořízení dlouhodobého majetku za minimální částku 500 tis. Eur, z nichž 50 % musí krýt vlastní kapitál a dále musí být alespoň 70 % zaměstnanců vysokoškolsky vzdělaných. Realizací projektu musí vzniknout nejméně 30 nových pracovních míst. V případě center strategických služeb musí hodnota majetku přesáhnout 400 tis. Eur a podíl vysokoškolsky vzdělaných zaměstnanců musí překročit 60 %.⁸¹

4.3 Hodnocení efektivity přístupů budování zón na základě vybraných indikátorů

Podle provedené analýzy jednotlivých národních přístupů k tvorbě zvýhodněných hospodářských zón, jsou patrné značné podobnosti mezi Českou republikou a Slovenskem. Postup, který byl zvolen v Polsku, se od dvou zmíněných zemí odlišuje už jen faktem, že byl zahájen mnohem dříve. V Polsku je zákonem stanovený přesný počet Speciálních ekonomických zón, který je neměnný. Zóny se mohou rozrůstat, ale nové objekty jsou vždy součástí některé z již vzniklých zón. Nové lokality se však mohou nacházet i za hranicemi okresu nebo kraje a nejsou tedy příliš prostorově omezeny. Výhodou může být snadnější úloha managementu zón, vzhledem k tomu, že nové lokality jsou stále spravovány

⁸¹ Zákon č. 561/2007 o investičnej pomoci

z původního centra. Řízení zóny je tak jednotné a nevzniká neustálý tlak na hledání nových manažerů průmyslových zón.

Základním zvýhodněním pro investory je ve všech třech zemích shodně sleva na dani z příjmů. V Polsku a na Slovensku je tato sleva poskytována až na 10 let a její výše se mimo jiné odvíjí od místa lokalizace investice. V České republice byla snížena z původních 10 let na 5 let, avšak je poskytována až v úplné výši. Shodně byla také poskytována sleva na dani z nemovitosti. Polsko však později od této formy pobídky ustoupilo. Česká republika a Slovensko poskytují podporu na vytvoření nového pracovního místa a úlevy spojené s převodem nemovitého majetku. Navíc Česká republika nabízí podporu na školení a rekvalifikace zaměstnanců.

Podmínkou pro získání úlev v České republice je nezbytná investice do majetku v minimální výši 50-100 mil. Kč a do strojního zařízení 25-50 mil. Kč. Zároveň musí vést k vytvoření nejméně 20 pracovních míst. Na Slovensku je podmínkou pořízení dlouhodobého majetku v minimální hodnotě 10 mil. eur a pořízení nových výrobních a technologických zařízení v minimální hodnotě odpovídající 60 % hodnoty dlouhodobého majetku. Investice rovněž musí vytvořit nová pracovní místa, jejich počet však není blíže specifikován. Základní limitní hodnota je na Slovensku tedy vyšší než v České republice, její výše se ovšem může snížit, pokud směřuje do oblasti s vyšší nezaměstnaností. Minimální suma pořízení dlouhodobého majetku může za určitých podmínek klesnout až na 200 tis. Eur. Při zřizování průmyslového parku nabízí Slovensko dotaci na vzniklé náklady ve výši až 95 %. V Polsku je minimální suma požadované investice nastavena individuálně v jednotlivých vojvodstvích. Původní podmínkou byla minimální velikost investice v rozmezí od 350 tis. do 2 mil. Eur a musela vytvořit alespoň 100 pracovních míst. Po úpravě zákona se tato částka snížila na 100 tis. eur, aby mělo více malých a středních podnikatelů možnost získat podporu. Výše podpory i v Polsku závisí na tom, kde je investice lokalizována. Velikost podpory se pohybuje mezi 30 a 70 % nákladů. V tomto ohledu je polský systém velmi podobný slovenskému.

V této závěrečné podkapitole je provedeno zhodnocení vývoje vybraných sociálních a ekonomických ukazatelů v Polsku, České republice a na Slovensku. Cílem práce bylo celkové zhodnocení přístupů k budování průmyslových zón, které jsou realizovány na základě rozhodnutí na národních úrovních. Jednotlivé průmyslové zóny však vznikají účelově v takových lokalitách kde to je nejvíce potřebné a vhodné. Jejich vliv se tedy projevuje zejména na lokálních úrovních. Abychom tedy byli schopni zjistit čisté efekty plynoucí z vytvoření průmyslových zón, museli bychom data určitým způsobem očistit. Vzhledem k rozsahu práce, kdy jsou zkoumány tři evropské země z hlediska jejich národních přístupů

k dané problematice, je získání podrobných dat na lokálních úrovních nebo za jednotlivé průmyslové zóny nad rámec práce.

Tabulka 4.1: Zaměstnanost ve zpracovatelském průmyslu

Rok	Česká republika		Polsko		Slovensko	
	Celkem (tis.)	Podíl na zaměstnanosti (%)	Celkem (tis.)	Podíl na zaměstnanosti (%)	Celkem (tis.)	Podíl na zaměstnanosti (%)
1995	1 377,5	27,8	-	-	552,6	26,2
1996	1 363,0	27,4	-	-	565,3	26,3
1997	1 324,9	26,8	-	-	565,1	26,5
1998	1 294,1	26,6	3 100,3	19,5	537,8	25,4
1999	1 263,0	26,5	2 923,0	18,4	511,7	24,8
2000	1 238,8	26,2	2 674,7	16,8	495,4	24,5
2001	1 264,4	26,7	2 501,5	15,7	499,5	24,5
2002	1 268,4	26,6	2 440,8	15,3	491,4	24,1
2003	1 246,4	26,3	2 440,0	15,3	504,0	24,5
2004	1 225,4	26,0	2 512,6	15,8	494,5	24,1
2005	1 249,1	26,2	2 494,2	15,7	496,1	23,7
2006	1 310,6	27,1	2 591,2	16,3	506,3	23,7
2007	1 348,3	27,4	2 731,2	17,2	516,4	23,7
2008	1 378,5	27,6	2 700,0	17,0	537,8	23,9
2009	1 242,7	25,2	2 433,0	15,3	479,6	21,8
2010	1 235,9	25,3	2 433,7	15,3	461,5	21,3
2011	1 287,6	26,4	2 432,5	15,3	479,8	21,7
2012	1 299,1	26,6	2 398,4	15,1	476,5	21,6
2013	1 285,3	26,0	2 412,2	15,2	469,5	21,4
2014	1 329,8	26,7	2 502,8	15,8	-	-

Zdroj: ČSÚ, GUS, Štatistický úrad Slovenskej republiky, vlastní zpracování

Období 90. let se vyznačovalo poklesem zaměstnanosti a výroby v průmyslu a nárůsty ve službách. Tento jev společně zaznamenaly všechny 3 sledované země, jak dokládá tabulka 4.1. Pokles zaměstnanosti ve zpracovatelském průmyslu se v ČR a Polsku se zastavil po roce 2000. V poměru k celkové zaměstnanosti, se podíl zpracovatelského průmyslu v České

republice od poloviny 90. let příliš neměnil, přestože v absolutním počtu kolísal. V Polsku zastoupení této průmyslové sekce zaznamenalo mírný pokles, vzhledem k absolutnímu počtu v ní zaměstnaných, který od roku 2004 spíše stagnoval. Situace ve Slovensku je odlišná. Pomalý pokles zaměstnanosti ve zpracovatelském průmyslu byl konstantní po celé sledované období.

Průmyslové oživení po roce 2000 je výsledkem pominutí deindustrializačních procesů a spojených vlivů. Významným faktorem byl příchod zahraničních investorů, také v důsledku zavedení nových zákonů a pobídkových systémů pro rozvoje podnikatelských a investičních aktivit. Vznik průmyslových zón hrál důležitou úlohu pro vznik nových průmyslových projektů, zejména pak ze zpracovatelského průmyslu, viz tabulka 4.1. V ČR byla ve zpracovatelském průmyslu zaměstnanost v roce 2008 o 116 tis. vyšší než v roce 1999. Po roce 2008 došlo opět k mírnému poklesu, vlivem celosvětové hospodářské krize. Český průmysl je výrazně zapojen do světového obchodu, a proto je primárně závislý na ekonomickém a průmyslovém vývoji nejvyspělejších zemí světa. Slovensko vlivem pomalého přijímání zákonů na podporu rozvoje průmyslových zón nedokázalo úspěšně přilákat tolik zahraničních investic jako ČR a také ne zcela odvrátilo propad po roce 2008.

Tabulka 4.2: Index průmyslové produkce

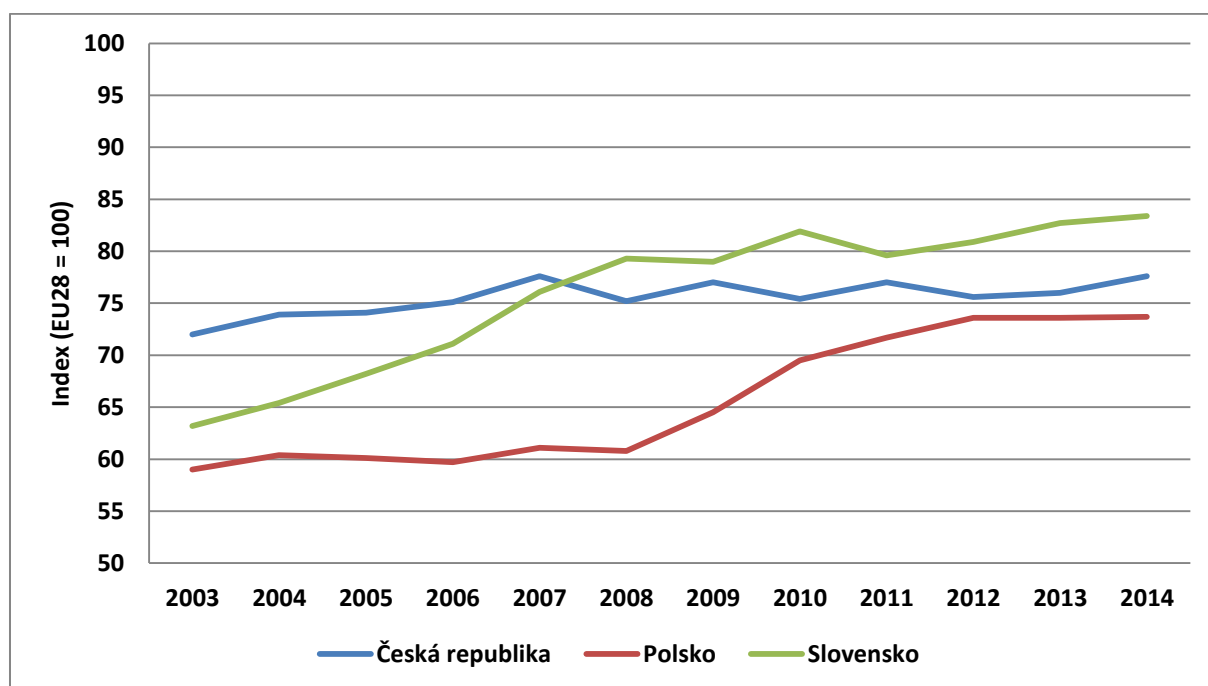
Rok	Česká republika		Polsko		Slovensko	
	Index, 2005=100	Meziroční změna (%)	Index, 2005=100	Meziroční změna (%)	Index, 2005=100	Meziroční změna (%)
2000	76,7	-	76,5	-	76	-
2001	82,4	7,4	76,9	0,4	78,7	3,6
2002	84,1	2,1	78	1,4	84,2	7
2003	87,2	3,6	84,9	8,9	97,3	15,5
2004	96,2	10,4	95,9	13	100,8	3,6
2005	100	3,9	100	4,3	100	-0,8
2006	108,3	8,3	112,1	12,1	115,7	15,7
2007	119,8	10,6	122,8	9,5	135,2	16,9
2008	117,7	-1,8	126	2,6	155	14,6
2009	101,6	-13,6	121,1	-3,9	130,8	-15,6
2010	110,4	8,6	134,5	11,1	141,6	8,2

Rok	Česká republika		Polsko		Slovensko	
	Index, 2005=100	Meziroční změna (%)	Index, 2005=100	Meziroční změna (%)	Index, 2005=100	Meziroční změna (%)
2011	116,9	5,9	143,6	6,8	149,1	5,3
2012	115,9	-0,8	145,4	1,3	160,9	7,9
2013	115,8	-0,1	148,8	2,3	168,8	4,9
2014	121,6	5	153,9	3,4	175,6	4
2015	126,9	4,4	161,4	4,9	185,9	5,8

Zdroj: UNCTAD

Vývoj průmyslové produkce během posledních let je zřetelněji vidět v tabulce 4.2, která zaznamenává vývoj pomocí indexů. Výchozím rokem je rok 2005 a zachycen je zde vývoj v průmyslu celkově. Z tabulky je zřejmé, že pokles průmyslové produkce zasáhl nejméně Polsko, které stále může být oproti ostatním dvěma zemím stále více orientováno na sektor prvovýroby, zejména pak na zemědělství. Během posledních let zaznamenává průmyslová produkce České republiky pozvolnější růst ve srovnání s Polskem a Slovenskem. Jedná se ovšem o relativní vyjádření v poměru k výchozímu roku, takže nelze tvrdit, že si český průmysl vede hůře. Tento vývoj je doložen i v následujícím grafu 4.1, kde je zřejmý nárůst produktivity práce v Polsku po roce 2008. Situace není příznivá pro Českou republiku, kam směřuje zahraniční kapitál v přepočtu na jednoho obyvatele nejvíce, oproti Polsku dokonce ve dvojnásobné míře. Přesto zde nominální produktivita práce na jednoho zaměstnaného spíše stagnuje.

Graf 4.1: Nominální produktivita práce na 1 zaměstnaného (EU28 = 100)

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Od konce 20. století začal ve větší míře proudit do sledovaných zemí zahraniční kapitál, nejčastěji pak ve formě přímých zahraničních investic. K hlavním důvodům patřil příchod zahraničních obchodních řetězců a také dopady investičních pobídek. Investiční aktivita je nezbytnou součástí správně fungující ekonomiky. Pro země, které chtějí ekonomicky růst nebo procházejí ekonomickou transformací, jsou investice podmínkou jeho dosažení. Ve vztahu investic a ekonomického růstu však nefunguje jednoduchá přímá úměra, proto je nutné brát údaje o vývoji investic v této souvislosti s určitou rezervou.

Tabulka 4.3: Vývoj přílivu přímých zahraničních investic

Rok	Česká republika		Polsko		Slovensko	
	Celkem (mld. USD)	na 1 obyv. (USD)	Celkem (mld. USD)	na 1 obyv. (USD)	Celkem (mld. USD)	na 1 obyv. (USD)
1993	653,5	63,2	1715,0	44,6	179,1	33,6
1994	868,3	83,9	1875,2	48,8	255,2	47,7
1995	2 561,8	247,8	3 658,2	95,1	2 587,1	482,4
1996	1 428,4	138,3	4 498,7	116,9	369,7	68,8
1997	1 301,4	126,2	4 910,2	127,7	230,6	42,9
1998	3 716,4	361,1	6 398,4	166,5	926,8	172,1

Rok	Česká republika		Polsko		Slovensko	
	Celkem (mld. USD)	na 1 obyv. (USD)	Celkem (mld. USD)	na 1 obyv. (USD)	Celkem (mld. USD)	na 1 obyv. (USD)
1999	6 329,7	616,3	7 270,8	189,4	626,8	116,4
2000	4 985,2	486,3	9 445,3	246,3	2 720,4	504,9
2001	5 641,7	551,4	5 579,3	145,6	2 274,8	422,2
2002	8 482,0	830,4	4 030,1	105,3	5 864,9	1 088,5
2003	2 102,7	206,1	3 982,3	104,1	2 975,7	552,3
2004	4 974,5	487,3	12 440,0	325,4	4 029,0	747,7
2005	11 653,2	1 139,0	9 718,7	254,4	3 109,6	576,8
2006	5 462,6	531,6	18 381,3	481,3	5 803,1	1 075,2
2007	10 443,8	1 010,3	21 642,6	566,7	4 017,2	743,1
2008	6 451,0	619,6	13 862,4	363,0	4 868,0	898,9
2009	2 926,8	279,1	11 888,5	311,3	-6,1	-1,1
2010	6 140,6	581,8	12 795,7	335,0	1 769,8	325,7
2011	2 317,6	218,4	18 258,5	477,9	3 491,3	641,8
2012	7 984,1	749,0	7 119,6	186,3	2 981,7	547,5
2013	3 639,1	340,0	119,6	3,1	591,0	108,4
2014	5 908,5	550,1	13 882,8	363,2	478,7	87,8

Zdroj: UNCTAD, vlastní zpracování

Přibližně třetina celkového objemu investic do ČR byla do zpracovatelského průmyslu. Významnou úlohu zde sehrála vládní agentura CzechInvest, která pomohla přivést nové projekty nejen zpracovatelského průmyslu, ale i nově vzniklých technologických center. Velká část zahraničních investice dále směřovala do sektoru služeb, zejména do bankovníctví. Úspěšnost Slovenska a České republiky v lákání zahraničních investorů je značně vyšší než v Polsku. Příliv PZI na jednoho obyvatele je v těchto dvou zemích oproti Polsku každoročně v průměru téměř dvojnásobný, jak vypovídají hodnoty v tabulce 4.3.

Bližší pohled na vývoj investic na Slovensku ukazuje, že objem investic v 90. letech byl jen velmi malý. Toto období se označuje jako etapa nezájmu investorů. Negativní projevy transformace ekonomického systému nesla ekonomika Slovenska hůře než Česká. Slovensko bylo na konci 20. století stále ještě poměrně rizikovou krajinou s pro investory nejasnou a měnící se legislativou. Zároveň teprve formovalo své instituce. Mezi sousedními zeměmi, které taktéž procházely ekonomickou transformací, mělo Slovensko nejnižší investiční rating,

který situaci rozhodně nepomáhal. Obrat v situaci nastal po roce 2000, díky větší orientaci slovenské vlády na západní Evropu a s pozdějším vstupem Slovenska do EU. Související změnou bylo také zlepšení kvality podnikatelského prostředí. Byla přijata národní strategie přílivu zahraničních investic, obsahující opatření zaměřené na investiční pobídky a odstraňování administrativních překážek.⁸² V letech 1999 až 2001 byl opakovaně novelizován zákon o dani z příjmů. V neposlední řadě byl v roce 2001 přijat zákon o zřizování průmyslových parků, který je již podrobněji popsán výše v této kapitole. Společně se tyto kroky zasloužily o výrazné zvýšení zájmu investorů o Slovenskou republiku. Období prudkého růstu PZI na Slovensko vrcholilo před hospodářskou krizí, tedy v roce 2008. V následujících letech podpora podnikatelských aktivit stagnovala a na množství PZI je to patrné. Vystaly také nové omezující faktory, které komplikovaly investiční rozhodnutí. Příkladem je zasahování státu do cenotvorby energií nebo omezování bank při poskytování úvěrů.⁸³ Během posledních let pozorujeme v ČR i na Slovensku podobný klesající trend přílivu PZI. Je to dáno důsledkem jisté rozvinutosti. Obě země již nelákají investory na levnou pracovní sílu a investoři s těmito požadavky z obou zemí pomalu odcházejí.

Podrobnější pohled na míru investiční aktivity nabízí ukazatel tvorby hrubého fixního kapitálu v odvětví zpracovatelského průmyslu. Tento indikátor zaznamenává hodnotu pořízení majetku, který bude dále využíván k produktivní činnosti. Ukazatel zahrnuje nové investice, rekonstrukce, modernizace a nákupy dlouhodobého majetku a pořízení nehmotných fixních aktiv. V následující tabulce 4.4 sledujeme pouze zpracovatelský průmysl a ne ekonomiku jako celek. Pro zlepšení vypovídací hodnoty ukazatelů jsou hodnoty přepočteny vždy na jednoho zaměstnaného. Údaje z tabulky potvrzují souvislost mezi přílivem PZI a investiční aktivitou ve zpracovatelském průmyslu.

Tabulka 4.4: Tvorba hrubého fixního kapitálu ve zpracovatelském průmyslu na jednoho zaměstnaného ve zpracovatelském průmyslu

Rok	Česká Republika		Polsko		Slovensko	
	Na 1 zaměst. (USD)	Meziroční změna (%)	Na 1 zaměst. (USD)	Meziroční změna (%)	Na 1 zaměst. (USD)	Meziroční změna (%)
1995	3 979	-	-	-	2 502	-

⁸² Wokoun, Tvrdoň (2010)

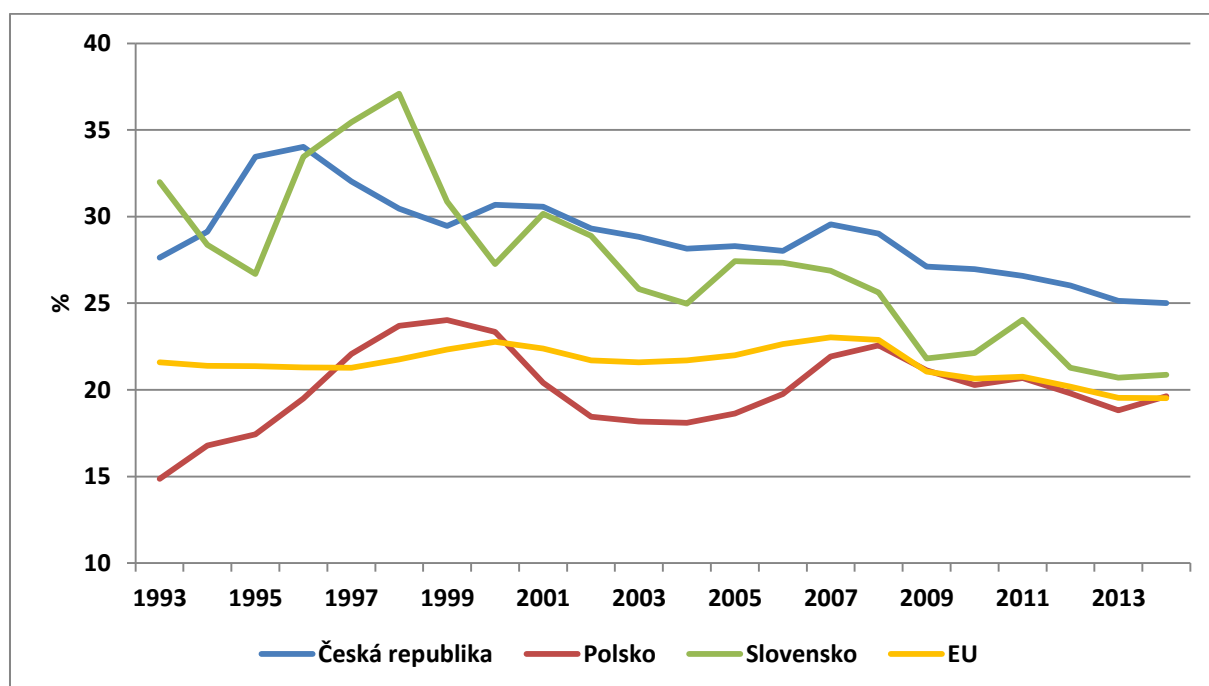
⁸³ Ministerstvo zahraničních věcí ČR

Rok	Česká Republika		Polsko		Slovensko	
	Na 1 zaměst. (USD)	Meziroční změna (%)	Na 1 zaměst. (USD)	Meziroční změna (%)	Na 1 zaměst. (USD)	Meziroční změna (%)
1996	4 453	11,9	-	-	2 458	-1,8
1997	4 823	8,3	-	-	3 197	30,1
1998	4 955	2,7	-	-	4 035	26,2
1999	5 231	5,6	-	-	5 101	26,4
2000	5 921	13,2	3 414	-	3 954	-22,5
2001	6 807	15,0	3 300	-3,3	6 384	61,5
2002	6 405	-5,9	3 250	-1,5	7 023	10,0
2003	6 866	7,2	3 723	14,5	6 715	-4,4
2004	7 943	15,7	4 118	10,6	8 752	30,3
2005	7 625	-4,0	4 394	6,7	10 899	24,5
2006	7 597	-0,4	4 880	11,0	10 210	-6,3
2007	8 815	16,0	5 547	13,7	8 949	-12,4
2008	8 163	-7,4	5 991	8,0	9 617	7,5
2009	6 896	-15,5	5 923	-1,1	6 618	-31,2
2010	6 454	-6,4	5 282	-10,8	7 064	6,7
2011	7 194	11,5	5 946	12,6	11 135	57,6
2012	7 686	6,8	6 072	2,1	9 267	-16,8
2013	7 876	2,5	6 173	1,7	8 424	-9,1

Zdroj: ČSÚ, GUS, Štatistický úrad Slovenskej republiky, vlastní zpracování

Graf 4.2 srovnává úroveň investic jako podíl na HDP. Pro lepší orientaci a větší vypovídací schopnost dat jsou v grafu uvedeny také hodnoty reprezentující průměr Evropské Unie. Z grafu vyplývá, že specifická investiční aktivita Slovenska a České republiky je dlouhodobě nad tímto průměrem. V 90. letech dosahovala hodnot srovnatelných s rychle rozvíjejícími se asijskými ekonomikami (tzv. Asijské tygři). V podmínkách střední Evropy byly podobné hodnoty vzácností. Nutné je ovšem zmínit, že srovnáváme podíl na HDP, který nutně neznamená vysokou absolutní hodnotu investic. Hodnota HDP na obyvatele se v 90. letech pohybovala kolem 60 % EU. To znamená, že i vysoké hodnoty investic, které přesahovaly 30 % HDP, byly ve srovnání s průměrem EU stále podprůměrné.

Graf 4.2: Podíl tvorby hrubého fixního kapitálu na HDP

Zdroj: World bank, vlastní zpracování

Polsko zaostávalo za evropským průměrem o něco více a pohybovalo se na přelomu 20. a 21. století okolo hodnoty 20 %. Graf 4.2 rovněž do určité míry vypovídá o úspěšnosti provádění hospodářské transformace v jednotlivých zemích. Z celkového pohledu vyplývá také to, že všechny tři sledované země se dlouhodobě přibližují průměru EU, což je možné hodnotit pozitivně. Důvodem je mimo jiné postupná harmonizace například v oblasti cen, která byla zahájena již v 90. letech. S přistoupením zemí do EU pokračovalo sjednocování zejména v oblasti obchodních a jiných právních standardů, které mělo vliv na podnikatelské prostředí obecně.

Zahraniční investoři významným způsobem ovlivňují tvorbu přidané hodnoty podniků. Na celkové přidané hodnotě v České republice se podílely zahraniční firmy kolem roku 2005 přibližně 45 %. Rozdělení PZI od jednotlivých odvětví ekonomiky je nerovnoměrné. Nejvíce však investice pronikají do zpracovatelského průmyslu. V tomto odvětví dlouhodobě platí, že podíly na přidané hodnotě převyšují podíly na zaměstnanosti, což dokazuje vysokou úroveň efektivnosti a produktivity, kterou s sebou zahraniční kapitál přináší. Efektivnost výroby se však může značně odlišovat v závislosti na tom, zda je podnik pod domácí či zahraniční kontrolou. V podnicích pod zahraniční kontrolou je přidaná hodnota na 1 zaměstnance přibližně o 50 % vyšší než v domácích podnicích. V podnicích zpracovatelského průmyslu je rozdíl ještě vyšší a dosahuje až 80 %. V ekonomikách

sledovaných zemí se tedy zatím stále vyskytuje dualita. Rostoucí hodnoty HPH ve zpracovatelském průmyslu, které dokládá následující tabulka 4.5, jsou výsledkem stále se zvyšujícího zapojení podniků do mezinárodních sítí a hodnotových řetězců. Vznikají tak neustále nové vazby v rámci dělby práce a posilování dodavatelsko odběratelských vztahů. Tyto vazby pozitivně ovlivňují nejen zde sledovanou tvorbu přidané hodnoty, ale také přenos informací a inovační procesy obecně.

Tabulka 4.5: Hrubá přidaná hodnota ve zpracovatelském průmyslu na 1 zaměstnaného ve zpracovatelském průmyslu

Rok	Česká Republika		Polsko		Slovensko	
	Na 1 zaměst. (USD)	Meziroční změna (%)	Na 1 zaměst. (USD)	Meziroční změna (%)	Na 1 zaměst. (USD)	Meziroční změna (%)
1995	9 341	-	-	-	10 741	-
1996	11 058	18,4	-	-	10 834	0,9
1997	10 977	-0,7	-	-	9 868	-8,9
1998	11 868	8,1	9 812	-	11 351	15,0
1999	11 716	-1,3	9 657	-1,6	11 092	-2,3
2000	11 750	0,3	10 292	6,6	12 549	13,1
2001	12 747	8,5	11 236	9,2	13 815	10,1
2002	14 502	13,8	11 696	4,1	14 450	4,6
2003	17 557	21,1	13 877	18,7	19 114	32,3
2004	22 352	27,3	17 028	22,7	24 380	27,5
2005	25 130	12,4	19 679	15,6	26 421	8,4
2006	27 939	11,2	22 002	11,8	29 508	11,7
2007	32 956	18,0	25 723	16,9	35 068	18,8
2008	38 022	15,4	31 823	23,7	37 664	7,4
2009	34 301	-9,8	29 215	-8,2	29 808	-20,9
2010	35 593	3,8	30 164	3,2	36 653	23,0
2011	39 050	9,7	34 255	13,6	39 033	6,5
2012	35 474	-9,2	32 916	-3,9	37 344	-4,3
2013	36 238	2,2	34 894	6,0	38 605	3,4

Zdroj: World bank, vlastní zpracování

5 Závěr

Zakládání průmyslových zón je nástrojem pro podpoření ekonomického rozvoje měst a regionů v České republice. Důvodem jsou známé pozitivní efekty pro podnik a region. Úlohou pověřených institucí je odhadnout, kteří investoři budou mít zájem o lokalizaci svého podniku do konkrétní zóny podle, a to podle nastavení výhod pro jejich přilákání. Lákání investorů by mělo být v souladu s rozvojovými cíli regionu. Management jednotlivých zón by měl ve vlastním zájmu usilovat o dobrou prezentaci a nespolehat pouze na činnost vládou pověřených institucí. Nabídka průmyslových zón a možností pro realizaci investičních aktivit by měla být vyvážená a dostatečně široká, aby mohla pružně reagovat na situaci na trhu. Samosprávné orgány by měly umět vyhovět specifickým požadavkům investorů. Potvrzuje se rostoucí význam práce s již stávajícími investory, v rámci programů následné péče.

Názory, že přímé zahraniční investice pozitivně ovlivňují vývoj nezaměstnanosti, potvrzeny nebyly. Existuje ovšem vztah mezi přímými zahraničními investicemi a nabídkou volných pracovních míst. Nezaměstnanost nebývá vyřešena, protože investor často není schopen nalézt na lokálním trhu práce vhodné zájemce. Obyvatelé České republiky nemají příliš zájem o špatně placenou práci. Mnoho z nových pracovních míst proto obsazují cizinci, kteří buď lépe splňují kvalifikační požadavky, nebo jsou ochotni pracovat za nižší mzdu. Může tak dojít k situaci, kdy investiční pobídky jedné země pomáhají řešit problém nezaměstnanosti země jiné. Trh práce je tedy jednou z hlavních slabín české ekonomiky.

Problémem je do určité míry to, že zahraniční investice mají tendenci směřovat do oblastí již rozvinutých, kde se koncentruje také kvalifikovaná pracovní síla. Vzniká tak rozpor, jelikož pobídky nemusí přimět investory lokalizovat se do potřebných oblastí, které jsou například strukturálně postižené. Práci nevytváří pouze příchozí investor, ale také řada subdodavatelských podniků. Hrozbou je vznik duální ekonomiky se zaostávajícími domácími podniky a úspěšnými podniky pod zahraniční kontrolou. Pozitivně lze nahlížet na to, že příchod zahraničních firem nutí domácí firmy ke zlepšení vlastních výkonů, pokud chtějí obstát v konkurenci globálního trhu.

Pro dlouhodobý rozvoj regionu jsou důležité externí výhody plynoucí z vytváření průmyslových zón. Patří k nim tvorba nových pracovních míst ve firmách v blízkosti zóny, zvyšování kvalifikace pracovních sil, transfer technologií, přenos postupů řízení a výroby a regionální rozvoj. Průmyslové zóny zakládané veřejnými orgány slouží jako nástroje k dosažení specifických cílů. Pro tento účel je poskytována veřejná podpora nejčastěji ve formě dotace nebo půjčky. Základním nástrojem podporujícím příchod zahraničních investorů

jsou investiční pobídky. Nejběžnější formou pobídek jsou slevy na dani z příjmů, přímá podpora vzniku pracovních míst, příspěvky na rekvalifikaci a zvýhodněné poskytnutí pozemků.

Podle provedené analýzy jednotlivých národních přístupů k tvorbě zvýhodněných hospodářských zón, jsou patrné značné podobnosti mezi Českou republikou a Slovenskem, pramenící z jejich podobného výchozího stavu. Polsko začalo tuto problematiku řešit dříve, avšak vzhledem k horší výchozí pozici se tímto nedostalo do počáteční výhody. V Polsku je zákonem stanovený přesný počet Speciálních ekonomických zón, který je neměnný. Zóny se mohou rozrůstat, ale nové objekty jsou vždy součástí některé z již vzniklých zón. Nové lokality se však mohou nacházet i za hranicemi okresu nebo kraje, jsou tak prostorově více rozptýleny.

Základním zvýhodněním pro investory je ve všech třech zemích shodně sleva na dani z příjmů. V Polsku a na Slovensku je tato sleva poskytována až na 10 let a její výše se mimo jiné odvíjí od místa lokalizace investice. V České republice byla snížena z původních 10 let na 5 let, avšak je poskytována až v úplné výši. Shodně byla také poskytována sleva na dani z nemovitosti. Polsko však později tuto formu pobídky zrušilo. Česká republika a Slovensko poskytují podporu na vytvoření nového pracovního místa a úlevy spojené s převodem nemovitého majetku. Navíc Česká republika nabízí podporu na školení a rekvalifikace zaměstnanců. Ukazuje se tedy, že Česká republika nabízí nejširší možnosti pro získání zvýhodnění.

Podmínkou pro získání úlev v České republice je nezbytná investice do majetku v minimální výši 50-100 mil. Kč a do strojního zařízení 25-50 mil. Kč. Na Slovensku je podmínkou pořízení dlouhodobého majetku v minimální hodnotě 10 mil. eur a pořízení nových výrobních a technologických zařízení v minimální hodnotě odpovídající 60 % hodnoty dlouhodobého majetku. Základní limitní hodnota je na Slovensku tedy vyšší než v České republice, její výše se ovšem může snížit, pokud směřuje do oblasti s vyšší nezaměstnaností. Minimální suma pořízení dlouhodobého majetku může za určitých podmínek klesnout až na 200 tis. eur. V Polsku je minimální suma požadované investice nastavena individuálně v jednotlivých vojvodstvích. Po poslední úpravě zákona byla tato částka snížena na 100 tis. eur, aby mělo více malých a středních podnikatelů možnost získat podporu. Výše podpory rovněž i v Polsku závisí na tom, kde je investice lokalizována. V tomto ohledu je polský systém velmi podobný slovenskému. Hodnota nezbytné výše počáteční investice je nejvyšší na Slovensku, které je následováno Českou republikou. Naopak nejnižší je nyní v Polsku, které dnes více cílí na střední a malé podnikatele. Přístup

Polska hodnotím velmi kladně, protože menší firmy vytvářejí zdravější podnikatelské prostředí v kontrastu s přílišnou závislostí na velkých strategických investorech, která je do určité míry neustálou hrozbou. Česká republika nezohledňuje místo, kde bude investice umístěna, tak aby mohly být limity získání úlev upraveny. Pravidla pro získání dodatečných úlev jsou zde nejpřísnější a ČR tak podle mého názoru zaostává za Slovenskem a Polskem.

Cílem diplomové práce bylo popsat a zhodnotit význam průmyslových zón pro Českou republiku. Na základě provedené analýzy, lze prohlásit, že systém budování průmyslových zón a jejich obsazování za pomoci programů investičních pobídek je efektivním nástrojem regionálního rozvoje. Dlouhodobý příliv zahraničních investic, které v hojné míře směřují do odvětví zpracovatelského průmyslu, je pravděpodobným důsledkem rostoucí hrubé přidané hodnoty v tomto odvětví spolu s rostoucím indexem celkové průmyslové produkce, navzdory stagnující zaměstnanosti v tomto odvětví. Na základě tohoto zjištění lze potvrdit hypotézu, že je přístup České republiky k zakládání a obsazování průmyslových zón pomocí investičních pobídek efektivním nástrojem regionálního rozvoje. Investiční pobídky a rostoucí nabídka průmyslových zón, úspěšně láká investory, kteří pozitivně ovlivňují ekonomiku nejen regionu, ale celého státu. Studium vlivů průmyslových zón na nižší územní jednotky může být námětem pro další zkoumání. Prozkoumání současného stavu a vývoje budování průmyslových zón ve sledovaných sousedních zemích jednoznačně neprokazuje větší úspěšnost některého ze zkoumaných přístupů. Trendem u všech tří zemí je jejich vzájemné přibližování u sledovaných ukazatelů, a také přibližování k průměrným hodnotám v Evropské Unii, což je možno označit jako pozitivní.

Seznam použité literatury

Odborné knihy

1. ADAM A. AMBROZIAK. *Krajowa pomoc regionalna w specjalnych strefach ekonomicznych w Polsce*. Vyd. 1. Warszawa: Szkoła Główna Handlowa, 2009. ISBN 978-83-7378-513-7.
2. HEŘMAN, Jan, Olga HOROVÁ a Martina JAKL. *Průmyslové inovace*. Vyd. 1. V Praze: Oeconomica, 2008, 259 s. ISBN 978-80-245-1445-1.
3. KOUTSKÝ, Jaroslav. *Staré průmyslové regiony - vývojové tendence, možnosti rozvoje*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně [Ústí nad Labem], 2011, 125 s. ISBN 978-80-7414-440-0.
4. PAVELKOVÁ, Drahomíra. *Klastry a jejich vliv na výkonnost firem*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009, 268 s. ISBN 978-80-247-2689-2.
5. *Průmysl v České republice a Slovenské republice*. Přeložil Jaroslav SCHEJBAL. Praha: Český institut aplikované ekonomie, 1994.
6. SKOKAN, Karel. *Konkurenceschopnost, inovace a klastry v regionálním rozvoji*. Vyd. 1. Ostrava: Repronis, 2004, 159 s. ISBN 80-7329-059-6.
7. VITURKA, Milan. *Kvalita podnikatelského prostředí, regionální konkurenceschopnost a strategie regionálního rozvoje České republiky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3638-9.
8. WOKOUN, René. *Regionální rozvoj: (výchozí podmínky regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování)*. Praha: Linde, 2008, 475 s. ISBN 978-80-7201-699-0.
9. WOKOUN, René a Jozef TVRDOŇ. *Přímé zahraniční investice a regionální rozvoj*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2010, 203 s. ISBN 978-80-245-1736-0.

Články ve sbornících

1. BAZYDLO, Agnieszka a Maciej SMIEŤKOWSKI. *Specjalne strefy ekonomiczne – światowe zrónicowanie instrumentu*. In: KRYŃSKA Elżbieta. *Polskie specjalne strefy ekonomiczne: zamierzenia i efekty ; praca zbiorowa /Europejski Instytut Rozwoju Regionalnego i Lokalnego*. 1. vyd. Warszawa: Scholar, 2000. ISBN 83-87367-95-8.
2. BŘEZINOVÁ, Olga. *The role of FDI in the modern, global and knowledge - based society: (The challenge for the Czech republic)*. In: MACHÁČEK, Martin. *Makroekonomické souvislosti restrukturalizace průmyslových regionů a analýza*

soudobých přístupů k přeměnám tradičních průmyslových oblastí v EU. Ostrava: VŠB - TU Ostrava, 2004, 105 - 118. ISBN 80-248-0675-4.

3. GARGOŠ, Igor. Vznik Národní strategie regenerace brownfieldů. In: Asociace pro urbanismus a územní plánování ČR. *Město, region a velké průmyslové zóny*. 1 vyd. Brno: Ústav územního rozvoje, 2010, 24 - 29. ISBN 978-80-87318-08-9.
4. GWOSDZ, Krzysztof, Woyciech JARCZEWSKI, Maciej HUCULAK a Krzysztof WIEDERMANN. Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce. Założenia a praktyka. In: DOMAŃSKI, Bolesław a Krzysztof GWOSDZ. *Dziesięć lat doświadczeń pierwszej polskiej specjalnej strefy ekonomicznej: Mielec 1995-2005*. Kraków: Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego ; Mielec, 2005, 17 - 37. ISBN 83-88424-45-9.
5. KUNC, Josef, Petr TONEV a Pavel KLAPKA. Nová průmyslová zóna v Brně - brownfields nebo greenfields. In: KLÍMOVÁ, Viktorie. *XI. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách: sborník příspěvků z kolokvia konaného v Pavlově 18.-20. června 2008*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 278 - 287. ISBN 978-80-210-4625-2.
6. MYANT, Martin. The tigers of tomorrow? Structural change and economic growth in east-central Europe. In: MYANT, M. *Industrial competitiveness in East-Central Europe*. Cheltenham: Edward Arnold, 1999, 1 – 28. ISBN 1-84064-019-7.
7. VITURKA, Milan a Petr HALÁMEK. Syntetické hodnocení nabídky průmyslových zón v ČR. In MALACH, A. *Rozvoj podnikání a profesní organizace podnikatelů*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, Ekonomicko-správní fakulta.
8. ZAMRAZILOVÁ, Eva. Důsledky přílivu přímých zahraničních investic. In: KADEŘÁBKOVÁ, Anna. *Růst, stabilita a konkurenceschopnost III: Česká republika v globalizované a znalostní ekonomice*. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-86131-71-9.

Elektronické dokumenty a ostatní

1. Akreditace průmyslových zón v ČR. Prumyslove-zony.cz: *vše o průmyslových zónách - kvalitní a ověřené informace* [online]. [cit. 2016-02-12]. Dostupné z: <http://www.prumyslove-zony.cz/blog/akreditace-prumyslovych-zon-v-cr-54>
2. CzechInvest Agentura pro podporu podnikání a investic. *Investiční pobídky: ... Vaše brána k prosperitě* [online]. Praha, 2015 [cit. 2016-02-08]. Dostupné z: <http://www.czechinvest.org/data/files/brozura-investicnich-pobidek-3297-cz.pdf>
3. CzechInvest Agentura pro podporu podnikání a investic. *O CzechInvestu*. [online]. [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: <http://www.czechinvest.org/o-czechinvestu>

4. CzechInvest chce Česko dostat mezi 10 investorsky nejatraktivnějších zemí Evropy. *CzechInvest: Agentura pro podporu podnikání a investic* [online]. 2015 [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: <http://www.czechinvest.org/czechinvest-chce-cesko-dostat-mezi-10-investorsky-nejatraktivnejsich-zemi-evropy>
5. Deloitte. *Finální zpráva vyhodnocení dopadů investic čerpajících pobídky a zhodnocení efektivit agentury CzechInvest* [online]. 2010 [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: <http://www.czechinvest.org/data/files/analyza-dopadu-pobidek-na-cr-2050-cz.pdf>
6. DHV ČR. *Přímé zahraniční investice: Příručka pro místní samosprávu* [online]. 2002 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: http://www.kr-kralovehradecky.cz/file/uzemni_planovani/studie_prum_zony/manual/manual.pdf
7. Kancelaria Sejmu PL. Ustawa o specjalnych strefach ekonomicznych. [online]. 1994 [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: isip.sejm.gov.pl/Download?id=WDU19941230600&type=3
8. Ministerstvo. *Ministerstvo pro místní rozvoj ČR* [online]. [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: <http://mmr.cz/cs/Ministerstvo/Ministerstvo>
9. Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. Národní strategie regenerace brownfieldů. [online]. Praha, 2008 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: <http://czechinvest.org/data/files/strategie-regenerace-vlada-1079.pdf>
10. Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. *Podpora podnikatelských nemovitostí a infrastruktury*. [online]. Praha, 2015 [cit. 2016-02-03]. Dostupné z: <http://www.czechinvest.org/data/files/program-na-podporu-podnikatelskych-nemovitosti-a-infrastruktury-4645-cz.pdf>
11. Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. *Zvýhodněné průmyslové zóny: vyšší podpora přinese více pracovních míst*. [online]. 2015 [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument160162.html>
12. MLÁDEK, Jan. ČR suverénní vítěz v lákání zahraničních investic. In: *CzechInvest. Výroční zpráva CzechInvest 2014* [online]. Praha, 2014, s. 3 [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: <http://czechinvest.org/data/files/czechinvest-vz-2014-final-jednostranky-5080-cz.pdf>
13. Obecné informace o systému investičních pobídek v ČR. Ministerstvo průmyslu a obchodu [online]. 2005 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument879.html>
14. Operační program Podnikání a inovace. *Evropské strukturální a investiční fondy* [online]. [cit. 2016-02-21]. Dostupné z: <http://strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Programove-obdobi-2007-2013/Programy-2007-2013/Tematicke-operacni-programy/OP-Podnikani-a-inovace>

15. Operační program Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost. *Evropské strukturální a investiční fondy* [online]. [cit. 2016-02-21]. Dostupné z: <http://strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/2014-2020/Operacni-programy/OP-Podnikani-a-inovace-pro-konkurenceschopnost>
16. Průmyslové zóny. *Prumyslove-zony.cz: vše o průmyslových zónách - kvalitní a ověřené informace* [online]. [cit. 2016-02-03]. Dostupné z: <http://www.prumyslove-zony.cz/blog/prumyslove-zony-53>
17. Přehled povinně zveřejňovaných informací. *Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky* [online]. 2014 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/cz/povinne-informace.html>
18. Působnost ministerstva. *Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky* [online]. 2014 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument1926.html>
19. Představení CzechTrade. *CzechTrade* [online]. [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: <http://www.czechtrade.cz/o-czechtrade/predstaveni/>
20. Slovensko Investiční klima. *Ministerstvo zahraničních věcí ČR* [online]. [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/slovensko/ekonomika/investicni_klima.html
21. Speciální ekonomické zóny-základny pro rozvoj podnikání v Polsku. *Ministerstvo zahraničních věcí ČR* [online]. 2011 [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/warsaw/cz/obchod_a_ekonomika/investicni_nabidky_v_polsku/specialni_ekonomicke_zony_zakladny_pro.html#_ftn1
22. Zákon č. 193/2001 Z. z.: Zákon o podpore na zriadenie priemyselných parkov a o doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 180/1995 Z. z. o niektorých opatreniach na usporiadanie vlastníctva k pozemkom v znení neskorších predpisov. *Zákony pre ľudí* [online]. [cit. 2016-03-09]. Dostupné z: <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2001-193>
23. Zákon č. 561/2007 Z. z.: Zákon o investičnej pomoci a o zmene a doplnení niektorých zákonov. *Zákony pre ľudí* [online]. [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2007-561>

Seznam zkratek

ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
ECU	Evropská měnová jednotka (European currency unit)
EU	Evropská Unie
GUS	Polský statistický úřad (Główny Urząd Statystyczny)
HDP	Hrubý domácí produkt
HPH	Hrubá přidaná hodnota
IT	Informační technologie
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MSP	Malé a střední podniky
OPPI	Operační program Podnikání a inovace
OPPIK	Operační program Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost
PZI	Přímá zahraniční investice
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
SSE	Speciální ekonomická zóna (Specjalna strefa ekonomiczna)
VT	Vědeckotechnologický

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byl seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 22. dubna 2016

Jméno a příjmení studenta